

Civilutskottets betänkande 2018/19:CU5

Hushållningen med mark- och vattenområden

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen avslår de motionsförslag som behandlas i betänkandet. Motionsförslagen rör miljöbalkens hushållningsbestämmelser och behovet av bostäder, skyddet av brukningsvärd jordbruksmark, skyddet av vattenområden, tillstånd för vattenverksamhet, allmänna vattentjänster och stranderosion.

I betänkandet finns elva reservationer (M, SD, C, V, KD, L) och tre särskilda yttranden (C, L).

Behandlade förslag

Cirka 40 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2018/19.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut	3
Redogörelse för ärendet	5
Ärendet och dess beredning.....	5
Utskottets överväganden.....	6
Rikssintressen och behovet av bostäder	6
Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark	12
Skyddet av vattenområden m.m.	16
Tillstånd för vattenverksamhet	21
Allmänna vattentjänster.....	28
Stranderosion.....	32
Reservationer	36
1. Rikssintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (M, KD)	36
2. Rikssintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (SD)	37
3. Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark, punkt 2 (M).....	38
4. Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark, punkt 2 (SD)	39
5. Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark, punkt 2 (V)	40
6. Skyddet av vattenområden m.m., punkt 3 (V)	41
7. Tillstånd för vattenverksamhet, punkt 4 (M, C, KD).....	42
8. Tillstånd för vattenverksamhet, punkt 4 (SD).....	43
9. Tillstånd för vattenverksamhet, punkt 4 (L)	44
10. Allmänna vattentjänster, punkt 5 (M, KD)	46
11. Allmänna vattentjänster, punkt 5 (SD)	47
Särskilda yttranden	48
1. Rikssintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (C).....	48
2. Rikssintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (L)	48
3. Skyddet av vattenområden m.m., punkt 3 (L)	49
<i>Bilaga</i>	
Förteckning över behandlade förslag	50
Motioner från allmänna motionstiden 2018/19	50

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

1. Rikssintressen och behovet av bostäder

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 10,

2018/19:2161 av Saila Quicklund (M),

2018/19:2428 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 3,

2018/19:2573 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12,

2018/19:2574 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12,

2018/19:2590 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 29 och 30,

2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkandena 15, 16, 22 och 24 samt

2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkandena 30 och 31.

Reservation 1 (M, KD)

Reservation 2 (SD)

2. Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 20,

2018/19:1287 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 5,

2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 12,

2018/19:2500 av Kristina Yngwe (C) och

2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 i denna del.

Reservation 3 (M)

Reservation 4 (SD)

Reservation 5 (V)

3. Skyddet av vattenområden m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 22,

2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 1,

2018/19:1612 av Hans Ekström m.fl. (S),

2018/19:2152 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1–3,

2018/19:2255 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 21.2 och 22 samt

2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 1.

Reservation 6 (V)

4. Tillstånd för vattenverksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:299 av Angelika Bengtsson (SD),

2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 2,

2018/19:1125 av Sten Bergheden (M),

2018/19:1281 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 14,

2018/19:1333 av Cecilia Widegren (M) yrkande 4,

2018/19:1725 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,
2018/19:2315 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 15,
2018/19:2411 av Anders Åkesson och Lars Thomsson (båda C),
2018/19:2426 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 28 och
2018/19:2924 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 9.

Reservation 7 (M, C, KD)

Reservation 8 (SD)

Reservation 9 (L)

5. Allmänna vattentjänster

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:1120 av Roger Hedlund m.fl. (SD) yrkande 30,
2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 34 och 35,
2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 i denna del och
2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 21.

Reservation 10 (M, KD)

Reservation 11 (SD)

6. Stranderosion

Riksdagen avslår motionerna

2018/19:740 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S) och
2018/19:2079 av Anders Hansson m.fl. (M) yrkandena 1–3.

Stockholm den 26 februari 2019

På civilutskottets vägnar

Emma Hult

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Emma Hult (MP), Larry Söder (KD), Johan Löfstrand (S), Mats Green (M), Elin Lundgren (S), Mikael Eskilandersson (SD), Leif Nysmed (S), Ola Johansson (C), Lars Beckman (M), Roger Hedlund (SD), Sanne Lennström (S), Angelica Lundberg (SD), David Josefsson (M), Ola Möller (S), Maria Stockhaus (M), Jon Thorbjörnson (V) och Juno Blom (L).

Redogörelse för ärendet

Ärendet och dess beredning

I betänkandet behandlar utskottet ett fyrtiotal motionsyrkanden som väckts under den allmänna motionstiden 2018/19 och som rör frågor om hushållningen med mark- och vattenområden i vid bemärkelse.

Motionsyrkandena gäller miljöbalkens hushållningsbestämmelser och behovet av bostäder, skyddet av brukningsvärd jordbruksmark, skyddet av vattenområden m.m., utpekandet av riksintressen, vattenverksamheter m.m., stranderosion och allmänna vattentjänster. Motionsförslagen finns i bilagan.

Utskottets överväganden

Riksintressen och behovet av bostäder

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör regleringen av riksintressesystemet och frågan om behovet av bostäder. Utskottet hänvisar till pågående arbete och en kommande översyn av riksintressen.

Jämför reservation 1 (M, KD) och 2 (SD) samt särskilt yttrande 1 (C) och 2 (L).

Motionerna

Jan Björklund m.fl. (L) anför i partimotion 2018/19:2590 att riksintressesystemet är viktigt men att det behöver reformeras. Motionärerna anser att prövningen av riksintresseområden bör ske efter en samlad avvägning, och att bedömningarna bör omprövas regelbundet genom att riksintresseklassningen görs för en tidsbegränsad period (yrkande 29). Ett tillkännagivande föreslås i enlighet med detta.

I ovannämnda motion begärs även ett tillkännagivande om en revidering av riksintressesystemet genom att behovet av byggbar mark som är lämplig för bostadsförsörjning vid bostadsbrist klassas som ett eget riksintresse (yrkande 30). Ett liknande förslag som i det sistnämnda yrkandet finns i kommittémotion 2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 30.

Mats Nordberg m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2018/19:1293 yrkande 10 ett tillkännagivande om att riksintressen enligt miljöbalken bör begränsas till antal och omfattning. Motionärerna anser att utpekandet av områden som är av riksintresse bör ske efter en dialog mellan berörda kommuner, och först efter att frågan har bedömts i det kommunala planarbetet. Det sagda skulle enligt motionärerna medföra att riksintressesystemet begränsas till förmån för kommunal och regional självbestämmanderätt. Enligt motionärerna skulle en sådan begränsning även medföra att systemet anpassas till de utvecklingsbehov som finns på kommunal och regional nivå. Ett liknande förslag finns i motion 2018/19:2161 av Saila Quicklund (M).

I kommittémotion 2018/19:2428 anför Ola Johansson m.fl. (C) att riksintressesystemet ska ändras så att det blir enkelt, förutsägbart och rättssäkert. Motionärerna anser att den nuvarande regleringen hindrar bostadsbyggandet och att riksintressena behöver bli tydligt definierade, färre till antalet och uppta mindre ytor. Dessutom bör bostadsbyggande vägas mot andra intressen (yrkande 1).

Motionärerna begär även ett tillkännagivande om proportionalitet vid bostadsbyggande på landsbygden. Det bör enligt motionärernas mening i varje

enskilt fall göras en avvägning mellan behovet av att skydda ett område och dess värde för bostadsbebyggelse vid inrättandet av ett område som riksintresse (yrkande 3).

Mats Green m.fl. (M) anför i kommittémotion 2018/19:2831 att riksintressesystemet behöver aktualiseras för att det ska fungera som ett skydd för nationellt viktiga värden och kvaliteter. Det finns enligt motionärerna många tidigare utpekade riksintresseområden som nu inte har samma värde eller som saknar tydligt beskrivna värden. Utpekandet av dessa områden som riksintressen är därmed inaktuellt, och sådana utpekanden försvårar för samhällsplaneringen. Motionärerna föreslår mot denna bakgrund ett tillkännagivande om att regeringen eller en expertgrupp under regeringen får ansvar för att peka ut riksintressen (yrkande 15).

Motionärerna föreslår även ett tillkännagivande om att antalet riksintressen ska minska och att de krav som ställs för att ett område ska pekas ut som riksintresse klargörs (yrkande 16) för att undvika att samma intressen skyddas flera nivåer. Enligt motionärerna bör riksintressena kulturmiljö och friluftsliv begränsas. Vidare bör det finnas utrymme för att aktivt ompröva riksintressen när en kommun antar en översiktsplan. Ett riksintresse bör också kunna upphävas automatiskt om det inte aktivt har pekats ut och motiverats i samband med beslutet att anta en översiktsplan. Likalydande förslag framställs i motionerna 2018/19:2573 Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12 och 2018/19:2574 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12.

Liknande förslag finns i kommittémotion 2018/19:2914 yrkande 31 av Larry Söder m.fl. (KD). Motionärerna begär i denna motion ett tillkännagivande om att det ska finnas utrymme att ompröva riksintresseklassificeringar och en möjlighet att upphäva tidigare klassificeringar. Motionärerna anser att en allmän översyn bör genomföras av systemet för att förenkla för bostadsbyggandet. Motionärerna menar vidare att Riksintresseutredningens förslag och om att det i lagstiftningen även ska pekas ut områden som är av väsentligt allmän intresse utöver områden av riksintresse och medför att regleringen försvårar för bostadsbyggandet. Enligt motionärerna skulle en sådan reglering därmed inte få avsett resultat.

Mats Green m.fl. (M) föreslår i kommittémotion 2018/19:2831 ett tillkännagivande om att miljöbalken bör ses över för att i större utsträckning främja bostadsbyggandet (yrkande 22). I motionen begärs även ett tillkännagivande om att Boverket bör ges större möjligheter att tillåta undantag från gällande regelverk och att bostadsbyggandet blir utpekad som ett nationellt allmänintresse (yrkande 24).

Bakgrund

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. för områden av riksintresse, finns i 3 och 4 kap. miljöbalken. Riksintressen är geografiska områden som har pekats ut för att de innehåller nationellt eller i vissa fall regionalt viktiga värden och kvaliteter.

I 3 kap. finns de grundläggande hushållningsbestämmelserna. Mark- och vattenområden av riksintresse för ett antal angivna ändamål ska skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen. Det gäller, något förenklat, områden av riksintresse som har betydelse

- för rennärings- eller yrkesfisket
- för naturvärden, kulturmiljövärden eller friluftslivet
- för att de innehåller fyndigheter av värdefulla ämnen eller material
- för att de är särskilt lämpliga för anläggningar för industriell produktion, energiproduktion, energidistribution, kommunikationer, vattenförsörjning eller avfallshantering eller
- för totalförsvaret.

I 4 kap. miljöbalken finns särskilda bestämmelser för hushållning med mark och vatten för vissa områden.

Det finns vidare ett nära samband mellan hushållningsbestämmelserna i 3–4 kap. miljöbalken och de regler i plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, som gäller för planläggning av mark- och vattenområden. Till att börja med anger både miljöbalken och PBL att mark- och vattenområden ska användas för det eller de ändamål som områdena är mest lämpade för med hänsyn till beskaffenhet, läge och behov. Vidare anges att företräde ska ges åt sådan användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning (3 kap. 1 § miljöbalken och 2 kap. 2 § PBL).

Vid prövningen av frågor enligt PBL ska hänsyn tas till både allmänna och enskilda intressen. Dessutom ska bestämmelserna om hushållning med mark- och vattenområden i 3 kap. och 4 kap. 1–8 §§ miljöbalken tillämpas vid planläggningen och prövningen (2 kap. 1–2 §§ PBL). Mark får vidare endast bebyggas om marken från allmän synpunkt är lämplig för det. Vid t.ex. planläggning ska kommunen, med hänsyn till natur- och kulturvärden, miljö- och klimataspekter samt mellankommunala och regionala förhållanden bl.a. främja dels en långsiktigt god hushållning med mark, vatten, energi och råvaror samt goda miljöförhållanden i övrigt, dels bostadsbyggande och utveckling av bostadsbeståndet (2 kap. 3 § PBL).

Planeringssystemet enligt PBL utgörs av regionplan, översiktsplan, områdesbestämmelser och detaljplan (3 kap., 4 kap., och 7 kap. PBL enligt lagens lydelse från den 1 januari 2019). Områdesbestämmelser och detaljplan är juridiskt bindande dokument, medan regionplan och översiktsplan avser den övergripande inriktningen för kommuner under en längre tidsperiod. Sistnämnda plantyper kan vara vägledande när detaljplaner tas fram och vid lovgivning.

Det är endast kommunerna som har befogenhet att anta planer och bestämma om planläggning enligt PBL ska komma till stånd, vilket innebär att det är kommunerna som ansvarar för planläggningen av mark- och vattenområden. Det sagda innebär också att det inte finns någon övergripande planering på nationell nivå av mark- och vattenområden. Staten ger i stället ramar för den kommunala och regionala nivån i nationella mål och genom att

peka ut anspråk som t.ex. områden av riksintresse i miljöbalken. För att följa upp att det från allmän synpunkt finns god hushållning med naturresurser får vidare regeringen i ett enskilt fall besluta att en eller flera kommuner till regeringen eller till någon myndighet redovisar hur kommunen eller kommunerna i sin planering enligt PBL avser att tillgodose ett intresse som rör hushållningen med mark och vatten enligt 3 och 4 kap. miljöbalken (3 kap. 13 § miljöbalken).

Att kommunerna ansvarar för planläggning av sina mark- och vattenområden innebär att frågor som rör planeringen av sådana områden i första hand ska hanteras av kommunerna inom ramen för översiktsplaner. Riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken ska redovisas särskilt i en översiktsplan. Om en sådan strategisk miljöbedömning som avses i 6 kap. miljöbalken inte ska göras, ska kommunerna redovisa skälen för sin bedömning i den frågan i en översiktsplan. Om det krävs en strategisk miljöbedömning ska kommunen i stället redovisa miljökonsekvenser i planen på ett sätt som uppfyller kraven i 6 kap. 11, 12 och 16 §§ miljöbalken (3 kap. 2 § samt 3 kap. 4 § PBL). Med strategisk miljöbedömning avses enligt 6 kap. 1 § miljöbalken beskrivningar och bedömningar av miljöeffekter vid planering och beslut om planer och program. Under planprocessen i kommunerna tillvaratar och samordnar länsstyrelserna och i vissa fall landstingen de statliga intressena för frågor som rör användningen av mark- och vattenområden. Länsstyrelserna har även bl.a. ansvar för att verka för att riksintressen enligt 3 och 4 kap. miljöbalken tillgodoses.

Att det finns ett nära samband med planläggningen i PBL och hushållningsbestämmelserna i miljöbalken framgår vidare av 3 kap. 11 § miljöbalken. Enligt bestämmelsen ska den myndighet som handlägger ett mål eller ärende enligt balken se till att sådana planer enligt PBL och sådana planeringsunderlag som behövs för att belysa frågor om hushållning med mark- och vattenområden finns tillgängliga i målet eller ärendet. Myndigheten kan även begära att kommunerna i fråga tillhandahåller planer och planeringsunderlag.

Pågående arbete

Riksintresseutredningen har haft i uppdrag att bl.a. göra en översyn av 3 kap. miljöbalken och relevanta delar av 4 kap. miljöbalken. Utredningen har redovisat delbetänkandet Bostadsförsörjning och riksintressen (SOU 2014:59) och slutbetänkandet Planering och beslut för hållbar utveckling – Miljöbalkens hushållningsbestämmelser (SOU 2015:99). I slutbetänkandet föreslår utredningen bl.a. följande.

- En bestämmelse införs i 3 kap. miljöbalken om att överväganden som rör användning av mark- och vattenområden ska göras utifrån en helhetssyn som främjar att mark, vatten och fysisk miljö i övrigt används så att en från ekologisk, social, kulturell och samhällsekonomisk synpunkt långsiktigt god hushållning tryggas.

- Begreppet mark- och vattenområden av väsentligt allmänt intresse införs och definieras i 3 kap. miljöbalken. Sådana områden ska redovisas i kommunens översiktsplan, och av planen ska framgå hur kommunen avser att tillgodose de redovisade intressena. Områden kan vara av väsentligt allmänt intresse ur nationellt, regionalt och lokalt perspektiv. Intressena är inte rangordnade utan kommunen avgör i frågor om avvägningar mellan oförenliga väsentliga allmänna intressen.
- De nuvarande allmänna intressena i 3 kap. miljöbalken anges som väsentliga allmänna intressen och kompletteras med ytterligare väsentliga intressen, bl.a. intresset av klimatanpassningsåtgärder, dricks- vattenförsörjning, bostadsförsörjning och näringslivsutveckling.
- Det införs i 3 kap. miljöbalken en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att besluta om företräde för ett väsentligt allmänt intresse före ett riksintresse. Länsstyrelserna bemyndigas att fatta sådana beslut. Ventilen möjliggör exempelvis avvägning mellan ett bostadsförsörjningsintresse och ett riksintresse. Beslutet måste vara förenligt med de inledande bestämmelserna i 3 kap. om företräde för användning som från allmän synpunkt medför en god hushållning och planering utifrån en helhetssyn.

Riksintresseutredningens betänkanden bereds inom Regeringskansliet.

Boverket har i rapporten Slutredovisning av uppdrag angående tillämpningen av miljöbalkens bestämmelser om riksintressen (2017:5) framhållit bl.a. följande.

- Bestämmelserna om riksintressen tillkom vid en tid då staten hade ett intresse av att styra markanvändningen i vissa avseenden. Sedan dess har behoven ändrats och det är inte klart hur dagens mål och planeringsunderlag förhåller sig till de olika riksintressena. Det är därför angeläget att aktualisera regleringen till nuvarande förhållanden för att uppdatera och förtydliga kriterierna. Staten behöver ta ställning till hur den ser på användningen och utvecklingen av mark för att uppträda samlat och tydligt, t.ex. vid hanteringen av gränsdragningsfrågor mellan den regionala och den nationella planeringen. Utpekandet av områden som riksintressen behöver dessutom ske på ett enhetligt sätt.
- Det behövs även välutvecklade kunskapsunderlag om områden av riksintresse. Dessa underlag behöver vidare kontinuerligt utvecklas för att bibehålla sin aktualitet så att de även kan vara till stöd vid fortsatta planeringsprocesser i kommunerna.
- Enligt PBL har länsstyrelserna ansvar för att förmedla statens bedömningar när det gäller riksintressen i kommunernas översiktsplanering. Härutöver finns i olika lagar bestämmelser som anger att riksintressen ska beaktas vid t.ex. vissa tillståndsbeslut, men statens ansvar och vilken myndighet som företräder statens ansvar är inte lika tydligt uttryckt i lag. Länsstyrelserna har t.ex. ett ansvar att verka för att riksintressen tas till vara vid de olika prövningarna enligt

hushållningsförordningen. I t.ex. miljökonsekvensbeskrivningsprocessen ska dock samrådet i vissa fall genomföras direkt med andra berörda statliga myndigheter. Dessa myndigheter får därigenom möjlighet att själva bevaka sina riksintresseområden, vilket medför att länsstyrelsernas samordnande ansvar inte är tydligt. Därmed finns ett behov av att förtydliga statens roll.

- Enligt Boverket ser länsstyrelserna ingen eller inte någon större konflikt mellan bostadsförsörjning och bostadsbyggandet å ena sidan och områden av riksintresse å andra sidan. Boverket menar att det är svårt att uttala sig om huruvida de problem som ändå kan konstateras beror på brister i systemet eller på bristande kunskap vid tillämpningen. Boverket anser dock att det, utöver de författningsändringar som Boverket föreslår i sin rapport, även finns behov av ett informations- och kompetensutvecklingsarbete.

Sammanfattningsvis avstyrker Boverket i rapporten de förslag som Riksintresseutredningen har lämnat men anför att delar av förslagen kan ligga till grund för fortsatta utredningar. Rapporten bereds inom Regeringskansliet tillsammans med Riksintresseutredningens förslag.

Frågan om tillämpningen av riksintressesystemet tas även upp i propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:359 och rskr. 2017/18:360). I propositionen föreslår regeringen att landsbygdspolitiken bör utformas kring ett visst övergripande mål samt tre delmål. Ett av delmålen är likvärdiga förutsättningar för människor att arbeta, bo och leva på landsbygderna. Regeringen bedömer att bl.a. området samhällsplanering är särskilt viktigt för detta delmål. Regeringen anför att riksintressesystemet påverkar förutsättningarna för boende och företagande på landsbygderna och därmed utvecklingen på landsbygderna. Regeringen bedömer därför att det bör ske en återkommande aktualitetsprövning av utpekade riksintressen.

Som ett led i en uppföljning av bl.a. regeringens uttalande i den nämnda propositionen har Boverket i juni 2018 fått i uppdrag att ta fram förslag på kostnadseffektiva statliga åtgärder som kan underlätta finansieringen av bostadsbyggande på landsbygden. Uppdraget ska slutredovisas senast den 29 mars 2019.

Januariavtalet

Frågan om riksintressesystemet omnämns i den överenskommelse med 73 punkter som träffades mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna i januari 2019 (härefter benämnt januariavtalet). Enligt januariavtalet ska det bl.a. göras en översyn av riksintressena.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade motioner om förfarandet vid utpekandet av riksintressen har pekats ut samt om riksintressen och bostäder senast under våren 2018 (bet. 2017/18:CU16). Utskottet konstaterade att Riksintresseutredningens förslag var föremål för beredning inom Regeringskansliet och att Boverket i en rapport hade avstyrkt förslagen (2017:5) men ansett att vissa delar av dem skulle kunna ligga till grund för en fortsatt analys av de aktuella frågorna. Utskottet ansåg vidare att det var viktigt att systemet för hushållning med mark- och vattenområden inte medför omotiverade inskränkningar av möjligheterna att tillgodose behovet av bostäder. Utskottet utgick från att frågan skulle få hög prioritet av regeringen, bl.a. vid det pågående beredningsarbetet med Riksintresseutredningens betänkanden. Mot denna bakgrund konstaterade utskottet att det saknades skäl för ett tillkännagivande. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Liksom motionärerna anser utskottet alltjämt att det är viktigt att systemet för hushållning med mark- och vattenområden inte medför omotiverade inskränkningar av möjligheterna att tillgodose behovet av bostäder.

Inom Regeringskansliet pågår ett arbete i frågor om riksintressesystemet där såväl Riksintresseutredningens som Boverkets förslag beaktas. Regeringen har dessutom tidigare aviserat att den avser att möjliggöra en återkommande aktualitetsprövning av riksintressena.

Vidare innebär januariavtalet att det ska göras en översyn av riksintressena. Utskottet utgår därför även nu från att regeringen ger arbetet fortsatt hög prioritet och finner mot denna bakgrund inte anledning att föregripa arbetet med ett initiativ från riksdagens sida. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att öka eller minska skyddet för brukningsvärd jordbruksmark. Utskottet hänvisar till pågående arbete och en kommande översyn av riksintressena.

Jämför reservation 3 (M), 4 (SD) och 5 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 20 begärs ett tillkännagivande om att regeringen ska ta fram ett förslag till en nationell målsättning för att bevara bördig åkermark.

I kommittémotion 2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 begärs i denna del ett tillkännagivande om en översyn av byggande på jordbruksmark

i syfte att tillåta begränsad bebyggelse på sådan mark. Liknande förslag finns i kommittémotion 2018/19:1287 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 5.

Mats Nordberg m.fl. (SD) föreslår i kommittémotion 2018/19:1293 yrkande 12 ett tillkännagivande om att regeringen ska ta fram en strategi för en långsiktigt hållbar användning av åkermark och att särskilt värdefull åkermark ska klassas som riksintresse.

I motion 2018/19:2500 av Kristina Yngwe (C) föreslås ett tillkännagivande om att stärka skyddet av värdefull åkermark.

Bakgrund

Bestämmelser om hushållning med mark- och vattenområden, bl.a. vad gäller områden av riksintresse, finns som nämnts i föregående avsnitt i 3 och 4 kap. miljöbalken.

Av 3 kap. 4 § miljöbalken framgår att jordbruk är av nationell betydelse och att brukningsvärd jordbruksmark får tas i anspråk för bebyggelse eller anläggningar endast om det behövs för att tillgodose väsentliga samhällsintressen och detta behov inte kan tillgodoses på ett från allmän synpunkt tillfredsställande sätt genom att annan mark tas i anspråk. Bestämmelsen innebär att det krävs en utredning som visar att den aktuella marken är brukningsvärd jordbruksmark, och i sådana fall även en konkret utredning som visar att behovet att tillgodose ett väsentligt samhällsintresse inte kan tillgodoses på annat sätt (se t.ex. Mark- och miljööverdomstolens dom den 16 januari 2019 i mål P 3809-18 och dom den 9 november 2018 i mål P 8280-17).

Om ett område är av riksintresse för flera oförenliga ändamål, ska företräde ges åt det eller de ändamål som på lämpligaste sätt främjar en långsiktig hushållning med marken, vattnet och den fysiska miljön i övrigt. Behövs området eller en del av området för en anläggning för totalförsvaret, ska försvarsintresset ges företräde.

Tidigare arbete

Miljömålsberedningen har haft i uppdrag att ta fram en strategi för långsiktigt hållbar markanvändning och en strategi för en sammanhållen och hållbar vattenpolitik. Utredningen föreslår i slutbetänkandet Med miljömålen i fokus – hållbar användning av mark och vatten (SOU 2014:50) ett flertal etappmål, varav ett avser bevarande av jordbruksmark. Utredningen föreslår i den delen bl.a. att plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, ska förtydligas enligt följande.

- Kommunernas översiktsplaner bör bli tydligare med att beskriva hur hänsyn ska tas till brukningsvärd jordbruksmark.
- Länsstyrelsernas uppgift att bevaka frågan om brukningsvärd jordbruksmark, både under samrådet om förslag till översiktsplan och

detaljplan och i sitt granskningsyttrande över planförslagen, bör tydliggöras.

- Länsstyrelsernas tillsyn av detaljplaner bör stärkas.

Förslaget innebär bl.a. ett krav på att kommuner i sina översiktsplaner ska redovisa hur hänsyn har tagits till brukningsvärd jordbruksmark och hur kommunerna avser att hushålla med den. Vidare ska länsstyrelserna i sina granskningsyttranden över förslag till översikts- eller detaljplan ange om bestämmelsen i 3 kap. 4 § miljöbalken om hushållning med brukningsvärd jordbruksmark inte följs. Länsstyrelserna ska dessutom överpröva kommunernas beslut om detaljplan, om beslutet kan förväntas innebära att bestämmelsen om hushållning med brukningsvärd jordbruksmark inte följs.

Utredningen hänvisar bl.a. till att Statens jordbruksverk i rapporten Väsentligt samhällsintresse? Jordbruksmarken i kommunernas fysiska planering (2013:35) funnit att tillämpningen av 3 kap. 4 § miljöbalken varierar mellan kommunerna och att bestämmelsen i allmänhet inte tillämpas väl. Enligt utredningens bedömning bör förslaget om ändringar i PBL vara tillräckligt för att uppnå ett bättre skydd av den brukningsvärda jordbruksmarken, och det saknas därför anledning att aktualisera frågan om jordbruksmark som riksintresse.

Miljömålsberedningens betänkande har bl.a. medfört en nationell strategi för klimatanpassning och vissa lagändringar i PBL som syftar till att anpassa lagstiftningen så att den möter behov med anledning av ett förändrat klimat. Enligt Miljö- och energidepartementet är det härutöver inte aktuellt att för närvarande vidta ytterligare beredningsåtgärder med anledning av de förslag som lämnades av utredningen, och betänkandet har skrivits av mot regeringens budgetproposition för 2019 (regeringsbeslut den 9 november 2018, Beslut I:1).

Pågående arbete

Riksintresseutredningen har berört frågan om skydd av brukningsvärd jordbruksmark i sitt slutbetänkande Planering och beslut för hållbar utveckling – Miljöbalkens hushållningsbestämmelser (SOU 2015:99). Utredningen har bl.a. föreslagit att de nuvarande allmänna intressena i 3 kap. miljöbalken, t.ex. brukningsvärd jordbruksmark och bostadsförsörjning, ska anges som väsentliga allmänna intressen. Utredningen föreslår även att nya bestämmelser i PBL införs. Enligt de föreslagna bestämmelserna ska länsstyrelserna i sina granskningsyttranden till översiktsplan och detaljplan ange om planförslaget innebär att bestämmelserna om brukningsvärd jordbruksmark inte följs. Vidare föreslår utredningen bl.a. att det i 3 kap. miljöbalken införs en möjlighet för regeringen eller den myndighet som regeringen bestämmer att besluta om företräde för ett väsentligt allmänt intresse före ett riksintresse. Länsstyrelserna bemyndigas att fatta sådana beslut. Ventilen möjliggör exempelvis avvägning mellan olika intressen. Beslutet måste vara förenligt med de inledande bestämmelserna i 3 kap. om företräde för den användning

som från allmän synpunkt medför en god hushållning och planering utifrån en helhetssyn. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Som framgår ovan i avsnittet Riksintressen och behovet av bostäder har riksdagen under våren 2018 behandlat propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:359 och rskr. 2017/18:360). I propositionen anför regeringen bl.a. att det bör övervägas hur de finansiella förutsättningarna för om- och nybyggnation av bostäder på landsbygden kan underlättas. Som ett led i en uppföljning av bl.a. regeringens uttalande i propositionen har Boverket i juni 2018 fått i uppdrag att ta fram förslag på kostnadseffektiva statliga åtgärder som kan underlätta finansieringen av bostadsbyggande på landsbygden. Uppdraget ska slutredovisas senast den 29 mars 2019.

Interpellation

I en interpellationsdebatt den 17 oktober 2017 ställdes med anledning av dragningen av motorvägen E 22 frågor om tillämpningen av bestämmelserna om brukningsvärd jordbruksmark i 3 kap. 4 miljöbalken och behovet av ändringar i regleringen på området (ip. 2017/18:16). Infrastrukturminister Tomas Eneroth anförde i sitt svar i huvudsak följande om 3 kap. miljöbalken.

Lagstiftningen innebär att vissa områden, bl.a. jordbruksmark, kan skyddas och att bestämmelserna om miljöbalkens hänsynsregler ska tillämpas vid prövningen av ärenden såsom dragnings av vägar. Vid sådan prövning ska en avvägning ske mellan olika intressen som anges i lag. Denna avvägning är svår att göra, och frågan om det finns skäl att göra ändringar i 3 kap. miljöbalken kan besvaras först efter det att beredningen av Riksstyrelsens utrednings förslag har avslutats.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet behandlade motionsyrkanden om skydd för åkermark senast under våren 2018 (bet. 2017/18:CU31). Utskottet hänvisade till det omfattande pågående beredningsarbetet inom Regeringskansliet med Riksstyrelseutredningen och Miljömålsberedningen och nämnde särskilt bl.a. förslaget om att brukningsvärd jordbruksmark skulle anges som väsentligt allmänt intresse i 3 kap. miljöbalken. Mot denna bakgrund föreslog utskottet att riksdagen skulle avslå samtliga motionsyrkanden. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet har tidigare i betänkandet konstaterat att det inom Regeringskansliet pågår en beredning av de förslag som Riksstyrelseutredningen lämnade i bl.a. frågor om skyddet för brukningsvärd jordbruksmark och att regeringen dessutom tidigare har aviserat att den avser att göra en återkommande aktualitetsprövning av riksstyrelsesystemet. Därmed finner utskottet inte

anledning att vidta åtgärder med anledning av motionsyrkandena som därför bör avslås.

Skyddet av vattenområden m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om säkrad dricksvattenförsörjning och skydd av vattentäkter. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete och en kommande översyn av riksintressena.

Jämför reservation 6 (V) och särskilt yttrande 3 (L).

Motionerna

I partimotion 2018/19:2255 av Jan Björklund m.fl. (L) föreslås ett tillkännagivande om att säkra dricksvattenförsörjningen genom att minska utsläppen i sjöar och vattendrag och ett skydd för grundvattentäkter (yrkande 21.2). I samma motion begärs även ett tillkännagivande om skydd för ytvattentäkter (yrkande 22).

Elin Segerlind m.fl. (V) föreslår i kommittémotion 2018/19:669 yrkande 22 ett tillkännagivande om att grund- och ytvattenförekomster av stor betydelse för dricksvattenförsörjningen ska bli klassade som riksintressen enligt miljöbalken. Liknande förslag finns i motion 2018/19:2152 av Betty Malmberg (M) yrkande 2.

Härutöver finns motionsförslag om vissa specifika vattenområden. I motion 2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 1 föreslås ett tillkännagivande om att Vättern ska skyddas som ett överordnat riksintresse och ges ett starkare skydd. Liknande förslag finns i motionerna 2018/19:2152 av Betty Malmberg (M) yrkande 3 och 2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 1.

I motion 2018/19:1612 av Hans Ekström m.fl. (S) föreslås ett tillkännagivande om att skydda Mälaren och andra viktiga vattentäkter.

I motion 2018/19:2152 yrkande 1 av Betty Malmberg (M) förordas ett tillkännagivande om vikten av att vidta åtgärder för att långsiktigt säkra tillgången på dricksvatten av god kvalitet från Vättern.

Bakgrund

En allmän redogörelse för hushållningsbestämmelserna i 3 och 4 kap. miljöbalken finns ovan under rubriken Riksintressen och behovet av bostäder. Som nämnts i det avsnittet ska mark- och vattenområden som är av riksintresse för bl.a. vattenförsörjningen skyddas mot åtgärder som påtagligt kan försvåra eller skada ändamålen (3 kap. 8 § andra stycket miljöbalken). Bestämmelsen tar sikte på att mark ska reserveras för anläggningar för bl.a. vattenförsörjningen. Bestämmelsen innebär också att åtgärder som kan försvåra för driften av sådana anläggningar inte bör tillåtas

i anläggningens närhet. Anläggningar för vattenförsörjningen kan utgöras av tunnlar, ledningar m.m. som har stor betydelse för överföringen av exempelvis dricksvatten mellan eller inom olika regioner i landet. Bestämmelsen gör det möjligt för staten att peka ut särskilda områden som är av betydelse för vattenförsörjningen. Det är Havs- och vattenmyndigheten som för statens räkning beslutar om riksintresseanspråk för sådana områden. För närvarande har myndigheten beslutat om 28 områden som den bedömer vara av riksintresse för vattenförsörjningen. För varje utpekade område har myndigheten tagit fram en värdebeskrivning för anläggningen, motiv till utpekandet, markanspråk, åtgärder som kan försvåra nyttjandet av anläggningen samt en beskrivning av den vattentäkt som är knuten till anläggningen och de risker och hot som kan påverka vattentäkten.

I 7 kap. miljöbalken finns vidare bestämmelser om bl.a. vattenskyddsområden. Genom att inrätta ett vattenskyddsområde kan en vattenförekomst med betydelse som nuvarande eller framtida vattentäkt särskilt skyddas genom föreskrifter som begränsar verksamhet inom området. Det är en länsstyrelse eller en kommun som kan besluta om att inrätta ett vattenskyddsområde. För ett vattenskyddsområde ska länsstyrelsen eller kommunen utfärda sådana föreskrifter om inskränkningar i rätten att förfoga över fastigheter inom området som behövs för att tillgodose syftet med området. Genom att inrätta ett vattenskyddsområde tydliggörs vad som utifrån bl.a. miljöbalken gäller för verksamhetsutövare och andra inom området för att vattenförekomsten ska få ett tillräckligt skydd. Länsstyrelserna får då även ansvar för tillsynen. Det är Havs- och vattenmyndighetens uppgift att ge vägledning och tillsynsvägledning till kommuner och länsstyrelser om dessa vattenskyddsområden. Som ett alternativ till att inrätta vattenskyddsområden enligt 7 kap. miljöbalken finns också en möjlighet för kommuner att utfärda lokala skyddsföreskrifter kring en vattentäkt.

Det finns vidare bestämmelser i plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, som anknyter till vattenförsörjningsfrågor. Utöver redogörelsen i avsnittet Riksintressen och behovet av bostäder, bör i detta sammanhang nämnas att det vid planläggning och vid alla ärenden om lov eller förhandsbesked enligt PBL ska bl.a. möjligheterna att ordna vattenförsörjning och att förebygga vatten- och luftföroreningar beaktas när byggnadsverk ska lokaliseras (2 kap. 5 § 3–4 PBL). Dessutom ska bebyggelse och byggnadsverk utformas och placeras på den avsedda marken på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till bl.a. behovet av hushållning med vatten och goda klimat- och hygienförhållanden (2 kap. 6 § 4 PBL). En kommun kan vidare införa bygglovsplikt i en detaljplan eller i en områdesbestämmelse till skydd för grundvattnet i ett område (9 kap. 8 § PBL).

Pågående arbete

Riksintresseutredningen har i sitt slutbetänkande Planering och beslut för hållbar utveckling – Miljöbalkens hushållningsbestämmelser (SOU 2015:99)

föreslagit att de nuvarande allmänna intressena i 3 kap. miljöbalken anges som väsentliga allmänna intressen. Utredningen föreslår även att dessa kompletteras med bl.a. intresset av klimatanpassningsåtgärder och dricksvattenförsörjning. Utredningen har dessutom föreslagit att bestämmelser införs i PBL om att länsstyrelsen i sitt granskningsyttrande till översiktsplan och detaljplan ska ange om förslaget inte tillgodoser ett väsentligt allmänt intresse för dricksvattenförsörjningen. Länsstyrelsen ska överpröva ett beslut om detaljplan och kan upphäva det om planen inte tillgodoser detta. Inom Regeringskansliet förs diskussioner och överväganden med anledning Riksentresseutredningens betänkande.

En annan utredning, Dricksvattenutredningen, konstaterar i sitt första delbetänkande Material i kontakt med dricksvatten – myndighetsroller och ansvarsfrågor (SOU 2014:53) att de svenska myndigheternas ansvar för material i kontakt med dricksvatten i väsentlig utsträckning är ändamålsenligt. Utredningen föreslår dock några mindre justeringar av systemet, bl.a. i fråga om tydlighet och ökad information från statens sida. I sitt andra delbetänkande, Klimatförändringar och dricksvattenförsörjning (SOU 2015:51), redovisar Dricksvattenutredningen en uppdaterad analys av klimatförändringarna i Sverige under återstoden av detta sekel, med de risker för dricksvattenförsörjningen som kan förutses.

I sitt slutbetänkande En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund, överväganden och förslag (SOU 2016:32) föreslår Dricksvattenutredningen bl.a. följande.

- Kommunerna ska bli skyldiga att ansöka om att inrätta och ompröva vattentäkter som ger i genomsnitt mer än tio kubikmeter per dygn eller försörjer fler än 50 personer.
- Länsstyrelserna ska få i uppdrag att arbeta fram regionala vattenförsörjningsplaner.
- För att förbättra den offentliga kontrollen av dricksvattenanläggningar ska Livsmedelsverket få i uppdrag att utforma särskilda mål för dricksvattnet.

Dricksvattenutredningens förslag har bl.a. medfört att det har inrättats ett dricksvattenråd. Övriga förslag som berör skyddet av vattenområden bereds inom Regeringskansliet. Enligt Regeringskansliet pågår vidare förhandlingar inom EU om ett förslag till omarbetning av rådets direktiv 98/83/EG om kvaliteten på dricksvatten (dricksvattendirektivet). Resultatet av förhandlingarna om dricksvattendirektivet kan behöva beaktas även vid beredningen av Dricksvattenutredningens förslag.

Vidare har Boverket haft i uppdrag av regeringen att arbeta fram en strategi för arbetet med samordning, förbättring och utveckling i frågor om material i kontakt med dricksvatten. Uppdraget har redovisats i Strategi för material i kontakt med dricksvatten (2016:15). I rapporten anförts bl.a. följande. För att uppfylla kraven i Livsmedelsverkets dricksvattenföreskrifter behöver olika intressenter veta vilka material och produkter som kan användas. Livsmedelsverket ställer inte krav på egenskaper i material i vattenverk etc.

Sådana krav regleras i stället genom PBL och dess tillämpningsföreskrifter som t.ex. Boverkets byggregler. Dessa byggregler är dock inte tillräckligt preciserade och ger därför inte vägledning i fråga om en produkts lämplighet. Boverket bör därför utreda om kraven i dess byggregler bör preciseras så att det framgår vilka material, standarder och gränsvärden etc. som ska eller bör användas när ett materials eller en produkts lämplighet bedöms. Rapporten bereds inom Regeringskansliet, och enligt uppgift pågår även diskussioner om huruvida Boverkets byggregler behöver ses över och preciseras.

Boverket har i en annan rapport, Fysisk planering för en dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter (2018:35), analyserat lägesbild, behov och möjligheter att bidra till en långsiktig trygg vattenförsörjning genom insatser vid fysisk planering. Boverket anför att vattenförsörjningen är landets mest samhällskritiska försörjningssystem. För att trygga en långsiktig vattenförsörjning för samhällets alla behov behövs ett system som har god kapacitet utifrån behoven och är robust mot påfrestningar. Vattenuttagen behöver dessutom utformas på ett sätt som ger goda förutsättningar för väl fungerande naturmiljöer. Boverket bedömer att det är tydligt att hushållningen med mark- och vattenområden behöver utvecklas och presenterar i huvudsak nedan följande tre förslag som enligt myndigheten skulle kunna bidra till en sådan utveckling.

- För att kunna sätta ramarna för utvecklingen i ett långsiktigt perspektiv behövs en nationell strategi för vattenförsörjningen. Strategin bör innehålla lämpliga samordningslösningar och hur dessa kan utvecklas vid olika scenarier i behovsutvecklingen samt en nationell analys utifrån samhällets totala vattenbehov. En strategi med ett sådant innehåll skulle göra det möjligt att identifiera lämpliga geografiska samordningslösningar och även ge ökad tydlighet kring hur infrastrukturen för dricksvattenförsörjningen kan komma att utvecklas på sikt. Regionala vattenförsörjningsplaner kan enligt Boverket bidra till ett bra underlag för att arbeta fram den nationella strategin.
- Dricksvattenförsörjningen bör ges en tydligare roll vid fysisk planering. Det behövs även ökade insatser som t.ex. vägledning för att stimulera en sådan utveckling.
- Regelverket kring dagvattenfrågor – som främst finns i PBL, miljöbalken och lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) – är splittrat och svårtolkat och behöver därför ses över för att förtydligas.

Rapporten bereds inom Regeringskansliet.

Utöver detta har regeringen aviserat åtgärder för att säkra grundvattennivåerna och skyddet för tillgången till dricksvatten i regeringens förklaringen den 21 januari 2019.

Januariavtalet

Frågan om riksintressesystemet omnämns i den överenskommelse med 73 punkter som träffades mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna i januari 2019 (härefter benämnt januariavtalet). Enligt januariavtalet ska det göras en översyn av riksintressena.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om riksintressemärkning av dricksvattentäkter. Våren 2018 hänvisade utskottet till pågående utrednings- och beredningsarbete och nämnde särskilt att Riksintresseutredningen bl.a. hade föreslagit att dricksvattenförsörjningen ska anges som ett väsentligt allmänt intresse i 3 kap. miljöbalken. Utskottet ansåg att det pågående arbetet inte borde föregripas och föreslog att riksdagen skulle avslå samtliga motionsyrkanden (bet. 2017/18:CU31). Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Det är viktigt att lagstiftningen som rör dricksvattenförsörjning och skyddet av vattentäkter hanterar de frågor som aktualiseras av de nuvarande och framtida samhällsutmaningarna. Det pågår också ett omfattande utrednings- och beredningsarbete om frågorna. Förutom fortsatt beredning av de förslag som Riksintresseutredningen och Dricksvattenutredningen har lämnat i fråga om att dricksvattenförsörjningen ska ses som ett väsentligt allmänt intresse pågår beredning av förslag om bl.a. en översyn av regleringen i PBL, miljöbalken och vattentjänstlagen för att motverka att dricksvatten förorenas. Dessutom har Boverket i rapporten Fysisk planering för en dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter presenterat förslag på åtgärder som bl.a. rör dricksvattenförsörjningen.

Enligt januariavtalet ska det göras en översyn av riksintressena. Vidare har regeringen i regeringsförklaringen den 21 januari 2019 aviserat åtgärder för att säkra grundvattennivåerna och skyddet för tillgången till dricksvatten.

Utskottet ser inte någon anledning att föregripa det arbete som pågår och som har aviserats genom ett initiativ från riksdagen. Därmed bör motionsyrkandena avslås.

Tillstånd för vattenverksamhet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden som rör tillståndsregleringen av vattenverksamheter. Utskottet hänvisar bl.a. till pågående arbete och en aviserad uppföljning.

Jämför reservation 7 (M, C, KD), 8 (SD) och 9 (L).

Motionerna

I kommittémotion 2018/19:2315 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 15 förordas ett tillkännagivande om att de orörda nationalälvarna och vattendragen som anges i 4 kap. 6 § miljöbalken ska bevaras.

Kristina Yngwe m.fl. (C) anför i kommittémotion 2018/19:2426 yrkande 28 att den nya lagstiftningen om tillstånd för vattenverksamheter och den fond som branschen inrättat är ett viktigt steg i rätt riktning för att underlätta arbetet med att ge vattenkraften moderna miljötillstånd och för att bidra till en mer ändamålsenlig vattenförvaltning. Det finns dock behov av att förenkla reglerna ytterligare i syfte att reformera andra delar av vattenlagstiftningen. Man bör utgå från de principer som varit vägledande för de nya reglerna för vattenkraften. Regelverket bör enligt motionärerna i större utsträckning respektera äganderätten samtidigt som det bidrar till effektiva miljöåtgärder till rimliga kostnader. Motionärerna begär ett tillkännagivande i enlighet med detta. Ett liknande yrkande framställs i kommittémotion 2018/19:2924 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 9.

Mats Nordberg m.fl. (SD) begär i kommittémotion 2018/19:1281 yrkande 14 att tillståndsregleringen för markavvattning (dikning) bör förenklas så att det blir lättare att få dispenser för dikning i t.ex. skogsmark. Motionärerna anför att sådana regelförenklingar bl.a. skulle bidra till att minska förekommande risker med översvämningar och åstadkomma god miljöhänsyn.

Frågan om tillståndsreglerna för markavvattning berörs även i motion 2018/19:2411 av Anders Åkesson och Lars Thomsson (båda C). Motionärerna framför att tillståndsreglerna för vattenverksamheter innebär att markavvattning inte tillåts och att all sådan verksamhet förutsätter dispens. Det finns bl.a. behov av dämmande åtgärder som fyller på yt- och grundvattentäcker och behov av att magasinera markvatten för att trygga skörden. Rådande regelverk, t.ex. för markavvattning, behöver därför skyndsamt anpassas för att klara den problematik som uppstått med torka och vattenbrist. Ett tillkännagivande begärs om detta.

Härutöver har flera motioner väckts om olika aspekter av hur frågor om tillstånd för vattenverksamheter hanteras och handläggs.

I motion 2018/19:299 av Angelika Bengtsson (SD) föreslås ett tillkännagivande om utbyggnad av fisktrappor vid vattenkraftverk. Motionären anför att kraftverksdammar bildar vandringshinder för fiskar som

riskerar att hota flera viktiga fiskarter. Därför bör det ställas krav på att bygga ut fisktrappor vid vattenkraftverk.

I motion 2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 2 anförs att vattenregleringen i Vättern behöver lösas för att åtgärda problem med översvämmade vägar och fyllda dagvattensystem under höga flöden. Därför föreslår motionären bl.a. en omprövning av tillståndet.

Sten Bergheden (M) anför i motion 2018/19:1125 att nuvarande lagstiftning gör det onödigt dyrt och krångligt att söka tillstånd för vatten- och branddammar. Motionären begär därför ett tillkännagivande om att underlätta och förenkla tillståndsgivningen för vatten- och branddammar.

Cecilia Widegren (M) begär i motion 2018/19:1333 yrkande 4 ett tillkännagivande om att regeringen ska se till att den nya lagstiftningen om tillstånd för vattenverksamheter tillämpas på ett likartat sätt av samtliga länsstyrelser.

I motion 2018/19:1725 av Sten Bergheden (M) yrkande 1 framhålls att den småskaliga vattenkraften är viktig för kraftproduktionen och att det därför är viktigt att tillämpningen av de nya regler som gäller för sådan vattenverksamhet fungerar på ett välavvägt sätt. Utgångspunkten för alla bedömningar som rör dessa verksamheter bör vara att de är samhällsviktiga.

Bakgrund

Allmänt om tillstånd eller anmälan för vattenverksamhet

Bestämmelser om vattenverksamhet finns i 11 kap. miljöbalken. Med vattenverksamhet avses bl.a. uppförande, ändring, lagning eller utrivning av en anläggning i ett vattenområde. För att få bedriva vattenverksamhet krävs som huvudregel tillstånd. I 11 kap. 12 § första stycket miljöbalken finns ett undantag som innebär att tillstånd inte behövs om det är uppenbart att varken allmänna eller enskilda intressen skadas genom vattenverksamhetens inverkan på vattenförhållandena. Tillstånd för vattenverksamhet prövas av mark- och miljödomstolen.

Till vattenverksamhet räknas även sådana dammar som definieras som en vattenanläggning vars syfte är att dämna upp eller utestänga vatten eller blandningar av vatten och annat material (11 kap. 4 § miljöbalken). Begreppet omfattar avbördningsanordningar och intag samt invallningar, slussportar och gruvdammar (prop. 2013/14:38 s. 56 f.).

Alla vattenverksamheter är således inte tillståndspliktiga. För de flesta mindre vattenverksamheter räcker det med en anmälan till en länsstyrelse. Som exempel på åtgärder som inte kräver tillstånd men som behöver anmälas kan nämnas anläggandet av våtmark där vattenområdet har en yta som inte överstiger fem hektar och uppförandet av en anläggning, fyllning eller pålning i ett vattendrag om den bottenyta som verksamheten omfattar i vattendraget uppgår till högst 500 kvadratmeter (se 19 § förordningen [1998:1388] om vattenverksamheter). Vidare krävs normalt sett inte tillstånd för rensningar i vattenområden, såväl naturliga sådana som vattenanläggningar, t.ex. diken,

och för att återställa vattendrag. Exempelvis krävs inte tillstånd för rensningar som utförs för att bibehålla vattnets djup eller läge (11 kap. 15 § miljöbalken).

Allmänt om vattenverksamhet som innebär markavvattning

Med markavvattning avses en åtgärd som utförs för att avvattna mark, när det inte är fråga om att avleda avloppsvatten, eller som utförs för att sänka eller tappa ur ett vattenområde eller för att skydda mot vatten, när syftet med åtgärden är att *varaktigt* öka en fastighets lämplighet för något visst ändamål. För markavvattning finns det i 11 kap. miljöbalken en särreglering som innebär att alla åtgärder som innebär markavvattning kräver tillstånd. Det tidigare nämnda undantaget i 11 kap. 12 § första stycket miljöbalken gäller därmed inte för markavvattning.

Utanför begreppet markavvattning faller s.k. skyddsdikning. Skyddsdikning är dikning som sker i syfte att förhindra att grundvattnet stiger efter en skogsavverkning. Sådan dikning innebär inte markavvattning enligt definitionen i miljöbalken eftersom den inte uppfyller det nämnda varaktighetskravet. För åtgärder som avvattnar mark utan att uppfylla definitionen för markavvattning enligt miljöbalken är tillståndskravet inte absolut. För dessa åtgärder finns ett bemyndigande för regeringen att föreskriva tillståndsplikt i de fall åtgärden kan förväntas få en bestående negativ effekt på växt- och djurliv (11 kap. 13 § miljöbalken). För närvarande finns inga föreskrifter om en sådan tillståndsplikt. En åtgärd som inte kräver tillstånd kan dock kräva en anmälan och omfattas av samrådspplikt enligt miljöbalken.

Det finns även ett lindrigare tillståndskrav för täckdikning i 11 kap. miljöbalken. Täckdikning innebär dränering av jordbruksmark med dräneringsrör som har en diameter om högst 300 millimeter. Tillstånd krävs i dessa fall endast om det är sannolikt att enskilda och allmänna intressen skadas genom verksamheten.

Utgångspunkten är att tillståndsansökan för markavvattning prövas av länsstyrelserna.

Förutom de regler som gäller för tillstånd och anmälan i miljöbalken kan åtgärder som innebär markavvattning aktualisera behov av andra dispenser. Det kan exempelvis krävas strandskyddsdispens, dispens från biotop- och artskyddet samt i vissa fall även tillstånd enligt kulturmiljölagen (1988:950). Härutöver kan markavvattning i vissa fall även innebära exempelvis bortledning av grundvatten och därmed även aktualisera lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster.

Innehållet och omfattningen av tillståndsprövning enligt miljöbalken

Tillståndsprövningen enligt miljöbalken omfattar flera steg, bl.a. ett undersökningssamråd och att ta fram underlag såsom en miljökonsekvensbeskrivning. Eventuella påtalade negativa risker beaktas och gås igenom av mark- och miljödomstolen som prövar ansökan. Tillståndet får förenas med

villkor (16 kap. 2 § miljöbalken). Sådana villkor kan omfatta t.ex. fiskbefrämjande åtgärder om vattenverksamheten skapar vandringshinder som medför påtalade risker och bedöms ha en inverkan på de miljöhänsyn som verksamheten bör ta enligt domstolens bedömning.

Säkerhetsklassificering av dammar

Utöver tillståndsprövning enligt miljöbalken krävs sedan 2014 säkerhetsklassificering för dammar enligt balkens regler för dammsäkerhet. Regelverket syftar till att förebygga dammbrott, bl.a. genom att stödja utvecklingen av dammsäkerhetsarbetet hos dammägarna och stärka tillsynen av dammsäkerheten (prop. 2013/14:38, bet. 2013/14:FöU8, rskr. 2013/14:155).

Särskilt om tillstånd för vattenverksamheter som producerar vattenkraftsel

Sedan den 1 januari 2019 gäller nya bestämmelser i 11 kap. miljöbalken för vattenverksamheter som har eller har tillkommit för att ha en funktion för att producera vattenkraftsel (se prop. 2017/18:243, bet. 2017/18:CU31, rskr. 2017/18:383). Sådana vattenverksamheter ska ha moderna miljövillkor. Det är verksamhetsutövaren som ansvarar för att ansöka om omprövning av tillståndet. I prövningen ska det finnas ett nationellt helhetsperspektiv med avvägningar mellan behovet av åtgärder som förbättrar vattenmiljön och behovet av en nationell effektiv tillgång till vattenkraftsel. För helhetssynen ska regeringen se till att det finns en nationell plan som ska vara vägledande för myndigheternas arbete med prövningarna och för vattenförvaltningen. Det finns även ett bemyndigande för regeringen att utfärda generella föreskrifter om försiktighetsmått i fråga om alla vattenverksamheter.

Sedan tidigare gäller enligt lagen (1998:811) om införande av miljöbalken att äldre beslut har rättsverkan enligt miljöbalken. Sedan den 1 januari 2019 gäller också att om en verksamhet bedrivs med stöd av urminnes hävd, privilegiebrev eller annan s.k. särskild rättighet ska den rättigheten anses ha tillkommit enligt motsvarande bestämmelse i miljöbalken. De tidigare bestämmelserna som angav att sådana äldre rättigheter skulle omprövas upphävdes från samma tidpunkt.

I propositionen Vattenmiljö och vattenkraft (prop. 2017/18:243 s. 173) gör regeringen bl.a. bedömningen att det finns behov av en uppföljning av de nya bestämmelserna. Regeringen framför att en första uppföljning ska ske 18 månader efter det att bestämmelserna om omprövning för moderna miljövillkor har trätt i kraft. Vidare anför regeringen att berörda myndigheter kommer att få i uppdrag att bl.a.

- ta fram en vägledning för hur en miljöanpassning av vattenkraften kan ske på ett kostnadseffektivt sätt i förhållande till eftersträvad miljönytta, och

- utveckla sitt vägledande material vad gäller bedömningsgrunder, vad som kan anses vara samhällsnyttig verksamhet, för statusklassning och för kraftigt modifierade vatten.

Vattenreglering och omprövning av tillstånd

I många av våra strömmar och vattendrag finns fler än en aktör som reglerar vattnet för kraftändamål. Den vattenverksamhet som bedrivs kan innebära vattenreglering, dvs. en ändring av vattenöverföringen i ett vattendrag till förmån för en annan vattenverksamhet. Vid vattenreglering för kraftändamål sker ofta olika typer av reglering av vattnet, t.ex. flerårsreglering, årsreglering och korttidsreglering. Hur vattnet får regleras framgår av tillståndet för verksamheten.

Om det är fler än en aktör som reglerar vattnet kan ägarna bilda ett vattenregleringsföretag som fungerar som en vattenregleringssamfällighet enligt bestämmelserna i 5 kap. lagen (1998:812) med särskilda bestämmelser om vattenverksamhet. I vattenregleringsföretagens uppgifter kan t.ex. ingå att samordna och sköta vattenhushållningen för den aktuella samfälligheten och att samordna frågor som berör vattenkraftverksamheten.

Kammarkollegiet är en av de myndigheter som hos miljödomstolen kan ansöka om omprövning av tillstånd, ändring eller att upphäva villkor eller andra bestämmelser eller att utfärda nya sådana. Tillstånd kan omprövas exempelvis om de villkor som ställts för verksamheten inte följts eller om förhållandena i omgivningen väsentligen ändrats (24 kap. 5 och 7 §§ miljöbalken).

Skyddet av nationalälvarna och andra älvsträckor

Enligt 4 kap. 6 § miljöbalken får vattenkraftverk och vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål inte utföras i vissa angivna älvar, älvsträckor och andra vattendrag. I paragrafens tredje stycke finns ett undantag från detta skydd. Sedan den 1 januari 2019 har möjligheten till undantag från förbudet att utföra vattenkraftverk, vattenreglering eller vattenöverledning för kraftändamål i nationalälvarna och andra angivna älvsträckor avgränsats till att endast gälla åtgärder som inte innebär någon ytterligare negativ miljöpåverkan eller endast en tillfällig sådan miljöpåverkan. Sådana åtgärder kan enligt regeringen vara att upprätthålla eller underhålla anläggningar eller verksamheter som har tillkommit på lagligt sätt (se prop. 2017/18:243 s. 171).

Pågående arbete

Vattenverksamhetsutredningen bedömde i slutbetänkandet I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler (SOU 2014:35) bl.a. att prövningssystemet för markavvattning hade vissa brister eftersom regelverket är krångligt. Utredningen konstaterade att regelverket framstår som komplicerat och svåröverskådligt för enskilda eftersom det dels förutsätter

tillstånd eller anmälan enligt reglerna för vattenverksamheter i miljöbalken, dels i vissa fall kräver andra dispenser som t.ex. strandskyddsdispens och dispens från biotop- och artskyddet. Utredningen bedömde vidare att det finns behov av att klargöra begreppet markavvattning i och med att markavvattning i vissa fall även kan innebära att man avleder avloppsvatten och leder bort grundvatten. Mot denna bakgrund föreslog utredningen att det bl.a. genomförs författningsändringar som innebär att regelverket om markavvattning samlas i reglerna för tillstånd eller anmälan för vattenverksamhet i 11 kap. miljöbalken. Förslaget skulle innebära att den som vill utföra markavvattning endast behöver söka tillstånd eller anmäla åtgärden enligt nämnda regler. Beredningen pågår inom Regeringskansliet av utredningens förslag i frågor om markavvattning.

Vidare pågår arbetet med att ta fram en nationell plan enligt vad regeringen angav i propositionen Vattenmiljö och vattenkraft. När planen har arbetats fram och beslutats av regeringen får, efter en anmälan, prövningen av de verksamheter som omfattas av kraven på moderna miljövillkor vänta tills det är dags för prövning enligt den tidsplan som framgår av planen. En myndighet ska endast få initiera en omprövning om en omprövning inte tål att vänta på prövning enligt planen (se prop. 2017/18:243 s. 116).

Enligt 34 § förordningen (1998:1388) om vattenverksamheter ska ett förslag till nationell plan för moderna miljövillkor lämnas till regeringen den 1 oktober 2019. Därefter ska förslag till ändringar i planen lämnas till regeringen av Havs- och vattenmyndigheten i takt med att de behöver bli färdiga (31–33 §§).

Tidigare riksdagsbehandling

Motioner som rör olika aspekter av tillståndsregleringen för vattenverksamheter har behandlats vid ett flertal tillfällen. Under våren 2016 tillkännagav riksdagen att regeringen borde återkomma till riksdagen med förslag på ett regelverk om tillståndsprocesser för vattenverksamheter som är flexibelt och anpassat till småskaliga verksamheter (bet. 2015/16:CU13, rskr. 2015/16:191).

I samband med behandlingen av propositionen Vattenmiljö och vattenkraft behandlade utskottet även bl.a. motioner om vattenverksamheter (prop. 2017/18:243, bet. 2017/18:CU31, rskr. 2017/18:383). Utskottet ansåg att det ovannämnda tillkännagivandet var tillgodosett genom lagförslagen i propositionen. Utskottet avslög vidare motioner om vattenverksamheter bl.a. med hänvisning till innehållet i det lagförslag som utskottet föreslog att riksdagen skulle anta. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan genomfördes i lagstiftningsärendet om vattenmiljö och vattenkraft vissa ändringar i bl.a. miljöbalken som byggde på en energipolitisk

överenskommelse mellan Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet och Kristdemokraterna. Överenskommelsen och ändringarna innebär att Sverige ska ha moderna miljövillkor på svensk vattenkraft och att prövningssystemet ska utformas så att det inte blir onödigt administrativt och ekonomiskt betungande för den enskilde i förhållande till den eftersträlvade miljönyttan. Lagstiftningsärendet innehåller även en planerad uppföljning och kontrollstation av åtgärderna som syftar till att utvärdera hur väl de förslag som rör vattenkraft når sitt syfte enligt energiöverenskommelsen. Den första uppföljningen kommer att ske 18 månader efter det att bestämmelserna har trätt i kraft. Kontrollen och uppföljningen innebär vidare att frågor som rör ett eventuellt behov av ytterligare åtgärder för att åstadkomma vad som åsytas i energiöverenskommelsen kan komma att aktualiseras efter nämnda uppföljning och kontroll. Även frågan om vilka verksamheter som bör bedömas som samhällsnyttiga verksamheter kommer att uppmärksammas. Utskottet finner inte anledning att föregripa den kommande analysen av dessa frågor. Utskottet avstyrker därför motionerna 2018/19:1725 (M) yrkande 1, 2018/19:2426 (C) yrkande 28 och 2018/19:2924 (L) yrkande 9.

Utskottet anser vidare att lagändringen i 4 kap. 6 § miljöbalken som infördes den 1 januari 2019 tillgodoser motionsförslaget om att bevara de orörda älvarna och vattendragen. Motion 2018/19:2315 (MP) yrkande 15 bör därför avslås.

När det gäller motionsförslagen om markavvattnings har Vattenverksamhetsutredningen i betänkandet I vått och torrt – förslag till ändrade vattenrättsliga regler som nämnts bl.a. lämnat förslag som syftar till att förenkla regleringen för markavvattnings och göra den mer lättöverskådlig för enskilda. Beredning pågår av dessa förslag. Utskottet, som inte finner anledning att föregripa resultatet av detta arbete, avstyrker därför motionerna 2018/19:1281 (SD) yrkande 14 och 2018/19:2411 (C).

När det sedan gäller motionsförslaget om fisktrappor konstaterar utskottet att det enligt gällande rätt finns vissa möjligheter att ta hänsyn till behov av fiskbefrämjande åtgärder. Mot denna bakgrund bör motion 2018/19:299 (SD) avslås. Utskottet ser inte heller anledning att föreslå något initiativ från riksdagen med anledning av motionsförslaget om dammar och avstyrker därför även motion 2018/19:1125 (M).

När det slutligen gäller motionsförslagen om länsstyrelsernas och Kammarkollegiets tolkning och tillämpning av regelverket för vattenverksamheter vill utskottet framhålla att det nyligen genomförts omfattande lagändringar som rör tillståndet för vattenverksamheter och där det i förarbetena görs uttalanden om hur bestämmelserna ska tillämpas. De nya bestämmelserna kommer som nämnts att utvärderas. Därför är det inte aktuellt nu att påkalla att regeringen vidtar åtgärder med anledning motionsförslagen. Motionerna 2018/19:701 (S) yrkande 2 och 2018/19:1333 (M) yrkande 4 bör därför avslås.

Allmänna vattentjänster

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om allmänna vattentjänster. Utskottet hänvisar till pågående arbete.

Jämför reservation 10 (M, KD) och 11 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2018/19:1120 av Roger Hedlund m.fl. (SD) yrkande 30 föreslås ett tillkännagivande om att regeringen ska utreda förutsättningarna för kommunala va-planer. Motionärerna anför att de kommunala va-planerna är viktiga för en långsiktig planering av en kommuns utbyggnad. Regeringen bör därför enligt motionärerna utreda om en va-plan ska vara obligatorisk och om ett sådant krav ska införas i plan- och bygglagen (2010:900).

Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) begär i kommittémotion 2018/19:2726 yrkande 34 ett tillkännagivande om att vattenlagstiftningen ska förändras så att kommuner inte tvingas ta över ansvaret i en samlad bebyggelse. Enligt motionärerna innebär den nuvarande regleringen att det räcker med att en fastighet begär uppkoppling till det kommunala va-nätet för att det ska krävas att samtliga fastigheter i det aktuella området blir tvungna att koppla upp sig till detta system. Ett likalydande förslag finns i kommittémotion 2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 21. I den sistnämnda motionen påtalas vidare att samfällighetsföreningar bör kunna få i uppdrag att lösa va-frågor.

Frågan om behovet av att förändra vattenlagstiftningen genom samverkan mellan enskilda aktörer berörs även i kommittémotion 2018/19:2726 yrkande 35 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD). Motionärerna anför att det finns ett behov av utökad samverkan mellan fastighetsägare för att komma till rätta med de problem som finns genom nuvarande krav på kommunalt va-nät. Motionärerna vill därför att det förslag om tillägg i 6 § lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster som utredningen Vägar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) lämnade ska genomföras. Motionärerna föreslår ett tillkännagivande om behovet av ett lagförslag som utgår från samverkan mellan fastighetsägare.

I kommittémotion 2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 begärs i denna del ett tillkännagivande om en översyn av de regler som rör vatten och avlopp för att tillåta begränsad bebyggelse. Enligt motionärerna drabbas befintliga fastighetsägare av att reglerna inte tillåter att ej godkända avlopp åtgärdas, och ny bebyggelse hindras av långtgående krav på området. Samtidigt förekommer att kommuner blir skyldiga att ordna kommunal va-anläggning, trots att många fastigheter redan har godkända anläggningar.

Bakgrund

Lagen om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) avser olika tjänster för vattenförsörjning och avlopp som tillhandahålls genom en allmän va-anläggning. Lagen syftar till att säkerställa tillgången till sådana vattentjänster för i första hand bostadsbebyggelsens behov. Kommunen har en långtgående skyldighet att ordna allmänna vattentjänster. Om det med hänsyn till skyddet för människors hälsa eller miljön behöver ordnas vattenförsörjning eller avlopp i ett större sammanhang för en viss befintlig eller blivande bebyggelse, ska kommunen bestämma det verksamhetsområde inom vilket vattentjänsten eller vattentjänsterna behöver ordnas och sedan se till att behovet snarast, och så länge behovet finns kvar, tillgodoses i verksamhetsområdet genom en allmän va-anläggning. Länsstyrelsen kan vitesförelägga kommunen att fullgöra denna skyldighet.

En va-anläggning kan bl.a. bestå av vattenverk, vattenreservoarer, avloppsreningsverk, pumpstationer och olika ledningsnät. En allmän sådan anläggning ska ordnas och drivas så att den uppfyller de krav som kan ställas med hänsyn till skyddet för människors hälsa och miljön och med hänsyn till intresset av en god hushållning med naturresurser. Den ska vara försedd med de anordningar som behövs för att den ska fylla sitt ändamål och tillgodose skäliga anspråk på säkerhet. Huvudmannen ansvarar för funktionen och säkerheten.

Det finns i dag inget specifikt krav på va-planer. Det ställs dock vissa krav på vattenförvaltningen i Sverige enligt EU:s ramdirektiv för vatten och direktivets krav på miljömål och miljö kvalitetsnormer. Direktivet har genomförts i svensk rätt, och kraven i det innebär bl.a. att det ska tas fram förvaltningsplaner som ska innehålla en sammanfattande redogörelse för vattenförhållandena och förvaltningen av kvaliteten på vattenmiljön. Innehållet i förvaltningsplanen ligger sedan till grund för en åtgärdsplan som riktar sig till de myndigheter och kommuner som har ansvar för att genomföra de åtgärder som står i planen. Åtgärdsplanen har en vägledande funktion för myndigheterna och kommunerna. Det finns inga sanktioner för de kommuner eller myndigheter som inte klarar att följa de krav som ställs. Det finns inte heller några tillsynsåtgärder. Enligt åtgärdsplanen för 2016 – 2021 ska kommunerna bl.a. upprätta och utveckla vatten- och avloppsplaner samt dagvattenplaner för att miljö kvalitetsnormerna för vatten ska följas.

Pågående arbete

Dricksvattenutredningen har i slutbetänkandet En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund, överväganden och förslag (SOU 2016:32) bl.a. lyft fram att avloppsfrågor påverkar dricksvattenförsörjningen och vattnets kretslopp. Enligt utredningen behöver en rad frågor kopplade till detta utredas närmare. Detta gäller bl.a. de kommunala reningsverken för avloppsvatten i landet som indirekt påverkar stora delar av dricksvattenförsörjningen genom att renat och ibland orenat avloppsvatten kan nå råvattentäkterna. Utsläppen

från ett stort antal enskilda mindre avlopp påverkar också miljön på grund av otillräcklig rening som innebär smittorisker och bidrar till övergödning i vattendrag, sjöar och kustvatten. Betänkandet bereds inom Regeringskansliet.

Utredningen om hållbara vattentjänster har vidare i maj 2018 i betänkandet Vägar till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) lämnat i huvudsak följande förslag.

- Havs- och vattenmyndigheten ska utses till tillsynsvägladande myndighet för länsstyrelsernas tillsyn över hur kommunerna uppfyller sin skyldighet att ordna vattentjänster enligt 6 § vattentjänstlagen. Arbetet ska göras i samarbete med Boverket, Livsmedelsverket och Naturvårdsverket. Detta för att ge länsstyrelserna ett ökat stöd, underlätta kunskapsutbyte mellan dem och se till att tillsynen blir mer lika över landet.
- Det görs en ändring i 6 § vattentjänstlagen som innebär att kommunerna lägger ett större fokus på att bedöma behovet av vattentjänster. Det föreslås att kommunerna utreder om det finns en möjlighet att på ett annat sätt än med en allmän va-anläggning uppnå ett motsvarande skydd för människors hälsa och miljön. Två sätt att nå ett motsvarande skydd kan enligt utredningen vara att använda tillsyn enligt miljöbalken som leder till att enskilda fastigheters anläggningar ska åtgärdas på frivillig väg eller att enskilda på frivillig väg inrättar och driver en gemensam anläggning. En sådan lösning kan väljas om den kan förväntas vara samhällsekonomiskt fördelaktig och på sikt hållbar sett både till de enskildas förutsättningar och till den kommunala planeringen. Enligt utredningen skapar förslaget flexibilitet som ger kommunerna ett visst utrymme vid beslut enligt lagrummet.
- I vattentjänstlagen införs ett krav på att kommunerna ska se till att det finns en långsiktig plan för försörjningen av vattentjänster inom kommunen och att denna plan ska beslutas av kommunfullmäktige. Den långsiktiga planen ska lämna förslag på samråd och granskning för att öka det demokratiska inflytandet över hur kommunerna planerar för att ansluta fastigheter till kommunalt vatten och avlopp. Enligt förslaget ska planen behandla alla vattentjänster i kommunen och omfatta en tidsperiod om tolv år. En plan ger kommunerna en möjlighet att på ett bättre sätt samla planeringen för alla vattentjänster och skaffa sig planeringsberedskap för hur vattentjänsterna kan säkras för kommuninvånarna.
- De statliga myndigheter som arbetar med vattentjänsterna ska samverka mer för att stödja kommunerna och styra mot hållbara vattentjänster. Utredningen föreslår därför att en plattform för detta bildas med Naturvårdsverket som koordinator.

Beredning av förslaget pågår inom Regeringskansliet.

Som nämnts ovan under avsnittet Riksintressen och behovet av bostäder har riksdagen under våren 2018 behandlat och bifallit propositionen En sammanhållen politik för Sveriges landsbygder (prop. 2017/18:179, bet. 2017/18:NU19, rskr. 2017/18:359 och 2017/18:360). I propositionen gör regeringen när det gäller frågan om allmänna vattentjänster på landsbygden i

huvudsak bedömningen att vatten- och avloppslagstiftningen bör anpassas bl.a. i syfte att underlätta för bostadsbyggandet på landsbygden. Regeringen hänvisar i propositionen till beredningen av betänkandet Väger till hållbara vattentjänster och anger att lagstiftningen på området är komplex. Regeringen anför att stöd till kommunerna i att tillämpa lagstiftningen kan underlätta bosättningen på landsbygden och att den därför avser att avsätta resurser för ett sådant stöd.

Vidare har Boverket som nämnts i avsnittet om Skyddet av vattenområden i rapporten Fysisk planering för en trygg dricksvattenförsörjning – behov och möjligheter (2018:35) bl.a. lämnat ett förslag som rör dagvattenhanteringen. Boverket anför i rapporten att möjligheten att säkra dricksvattenförsörjningen är i hög grad beroende av hur föroreningsspridning via dagvatten kan motverkas. Då dagvattenfrågor regleras genom PBL, miljöbalken och vattentjänstlagen är lagstiftningen splittrad och ibland svårtolkad. Mot denna bakgrund anser Boverket att bestämmelserna behöver ses över i ett sammanhang för att förtydligas eller utvecklas. Rapporten bereds inom Regeringskansliet.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har behandlat motioner om allmänna vattentjänster vid flera tillfällen, senast våren 2018 (bet. 2017/18:CU31). Utskottet ansåg att det är angeläget att landets kommuner har en väl fungerande dagvattenhantering och tillräcklig beredskap för att kunna hantera följderna av ett gradvis förändrat klimat med fler översvämningar. Utskottet avstyrkte motionsyrkanden om dagvattenhantering och förändringar i vattentjänstlagen med hänvisning till beredningarna av förslagen i Dricksvattenutredningen, Klimatanpassningsutredningen och Utredningen om hållbara vattentjänster. Utskottet ansåg att det inte fanns skäl att föregripa resultatet av pågående utredningar genom att föreslå tillkännagivanden i frågor som rör allmänna vattentjänster. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare noterat är det viktigt att kommunerna har en väl fungerande dagvattenhantering. Som utskottet tidigare har anført är det viktigt med en översyn av regleringen om allmänna vattentjänster. För närvarande pågår också beredning av utredningar och rapporter som rör hanteringen av va-frågor. En av dessa är Utredningen om hållbara vattentjänster som så sent som i maj 2018 lämnade förslag om en översyn av lagstiftningen. Bland förslagen finns som nämnts att det ska införas ett krav på långsiktiga planer i vattentjänstlagen. Utredningen föreslår även förändringar i nämnda lag som syftar till att göra lagstiftningen mer flexibel och öka möjligheten för samverkan mellan enskilda. Därmed anser utskottet att det saknas skäl att

föregripa resultatet av beredningen av dessa förslag genom ett tillkännagivande. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Stranderosion

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om stranderosion. Utskottet hänvisar till pågående arbete och tidigare ställningstaganden.

Motionerna

Per-Arne Håkansson m.fl. (S) begär i motion 2018/19:740 ett tillkännagivande om att regeringen bör se till att staten ökar sitt engagemang i frågor som rör stranderosion, bl.a. genom fortsatt klimatpolitisk samverkan på länsnivå för att motverka sådan erosion i Skåne och Halland. Liknande förslag finns i motion 2018/19:2079 av Anders Hansson m.fl. (M) yrkande 1.

I motion 2018/19:2079 av Anders Hansson m.fl. (M) föreslås vidare att regeringen ska få i uppdrag att se över gällande regler för strandfodring för att minska antalet involverade instanser och för att renodla hanteringen (yrkanden 2). Regeringen bör se till att staten inte kräver ersättning för den sand som kommuner återför från havsbotten till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring (yrkande 3).

Bakgrund

I plan- och bygglagen (2010:900), förkortad PBL, anges att bebyggelse och byggnadsverk ska lokaliseras till mark som är lämpad för ändamålet med hänsyn till bl.a. människors hälsa och säkerhet samt risken för olyckor, översvämning och erosion. Lagen innehåller också möjligheter för kommunen att i en detaljplan bestämma skyddsåtgärder för att motverka olyckor, översvämning och erosion. Länsstyrelsen ska, inom ramen för sitt tillsynsansvar, överpröva kommunens beslut om att anta, ändra eller upphäva en detaljplan eller områdesbestämmelser, om beslutet kan antas bl.a. innebära att bebyggelse blir olämplig med hänsyn till människors hälsa eller säkerhet eller till risken för olyckor, översvämning eller erosion. Länsstyrelsen kan också överpröva byggnadsnämndens beslut om lov eller förhandsbesked.

Sedan den 1 augusti 2018 ska det i kommunernas översiktsplaner bl.a. finnas en redovisning av risken för skador på bebyggelsen till följd av klimatrelaterade olyckor som t.ex. översvämning, ras och erosion. Kommunerna ska också i detaljplaner få bestämma att det krävs marklov för markarbeten som kan försämra markens genomsläpplighet (se propositionen Nationell strategi för klimatanpassning, prop. 2017/18:163, bet. 2017/18:MJU22, rskr. 2017/18:440).

Kommunen ska vidare varje valperiod sammanställa risk- och sårbarhetsanalyser och fastställa en plan för hur extraordinära händelser ska hanteras. Sådana analyser måste beakta konsekvenserna av klimatförändringarna och kan utgöra ett underlag för den fysiska planeringen (lagen [2006:544] om kommuners och landstings åtgärder inför och vid extraordinära händelser i fredstid och höjd beredskap).

Strandfodring innebär att man återställer en eroderande strand till sitt ursprungliga utseende genom att tillföra sand. Sanden kan utvinnas ur täkter i havet eller på land. Exempelvis kan den sand som drivit ut från en strand till havs återföras från havsbotten till stranden. För att få utvinna sand från havsbotten på detta sätt behövs tillstånd enligt såväl 11 kap. miljöbalken som lagen (1966:314) om kontinentalsockeln. Eftersom det är staten som har rätt att utforska kontinentalsockeln och utvinna dess naturtillgångar enligt lagen om kontinentalsockeln måste en kommun som utvinner sand från havsbotten betala ersättning till staten för sanden.

Statens geotekniska institut, SGI, har ett sektorsövergripande ansvar för miljögeotekniska och geotekniska frågor och har på regeringens uppdrag ansvar för att samordna stranderosionsfrågor i Sverige. Uppgiften är att verka för minskade risker för erosion. En utgångspunkt för verksamheten är att medverka till att förebygga skador till följd av stranderosion genom lämplig samhällsplanering och genom väl planerade erosionsbegränsande och återställande åtgärder vid hotad bebyggelse och infrastruktur och andra hotade skyddsvärda områden. SGI tar fram och utvecklar kunskap inom området och inventerar översiktligt förutsättningar för stranderosion i Sverige. Myndigheten är vidare remissinstans till länsstyrelser och kommuner vid fysisk planering. SGI samverkar också med svenska och internationella myndigheter med ansvar för eller anknytning till frågor kring stranderosion. Ett exempel är det myndighetsnätverk som SGI driver och som ska fungera som ett kontakt- och samverkansorgan för stranderosionsfrågor längs kuster, sjöar och vattendrag. Dessutom ger SGI stöd till kommunala räddningstjänster vid riskbedömningar i akuta situationer.

Pågående arbete

SGI bedriver ett flertal forsknings- och utvecklingsprojekt med fokus på stranderosion. I ett projekt har SGI i samarbete med bl.a. Sveriges geologiska undersökning, SGU, utvecklat ett kartverktyg som kommuner ska kunna använda i sin översiktsplanering för att se vilka områden som bör prioriteras bl.a. när det gäller stranderosion längs kusterna. Till kartunderlaget hör en vägledning om ras, skred och erosion. Kartunderlaget och vägledningen syftar till att sprida kunskap om bl.a. erosion så att hållbara planeringsbeslut kan fattas. Underlaget syftar även till att undvika ekonomiska förluster och förebygga olyckor. Myndigheten arbetar dessutom särskilt med en kartering, dvs. inventering av stranderosion. Arbetet innebär att myndigheten översiktligt har inventerat förutsättningar för stranderosion och tagit fram ett

verktyg för att kunna se vilka områden som är utsatta för stranderosion i Skåne. Karteringen pågår även för Halland, Blekinge och östra Småland samt Öland och Gotland.

Vidare har SGU på regeringens uppdrag sett över om, och i så fall under vilka förutsättningar och till vilka kostnader, grus och sand till havs kan utvinnas som ersättningsmaterial till naturgrus och natursand från land. Uppdraget, som har skett i samråd med Havs- och vattenmyndigheten, har redovisats i rapporten Förutsättningar för utvinning av marin sand och marint grus i Sverige (2017:05). I rapporten har SGU tillsammans med Havs- och vattenmyndigheten bl.a. lokaliserat fyra områden som möjliga för geologiskt hållbart uttag av sand och grus.

Enligt rådets och Europaparlamentets direktiv 2014/89/EU om upprättandet av en ram för havsplanering ska medlemsstaterna upprätta havsplaner senast den 31 mars 2021. Enligt regeringen ska havsplanerna vara ett verktyg för hushållningen med havsområden och bidra till en samlad havsförvaltning. (prop. 2013/14:186 s. 9). Havs- och vattenmyndigheten har mot den bakgrunden och i enlighet med 4 kap. miljöbalken och havsplaneförordningen (2015:400) tagit fram förslag till havsplaner för Bottniska viken, Östersjön och Västerhavet. Planerna ska beslutas av regeringen. Beslutet föregås av en dialog som består av en första avstämning, samråd och granskning. Under våren 2019 beräknas den avslutande granskningen ske. Havsplanerna ska omfatta Sveriges ekonomiska zon och de områden som inte ingår i fastigheter i svenskt territorialhav enligt vissa specifika linjer som framgår av en bilaga till lagen (2017:1272) om Sveriges sjöterritorium och maritima zoner (sistnämnda lag trädde i kraft mars 2018).

Härutöver har Boverket i rapporten Tillsynsvägledning avseende översvämningsrisker (2018:8) bl.a. lämnat följande beskrivning av ett antal problem i PBL. Utgångspunkten i PBL är att frågor om bl.a. risken för översvämning ska vara avgjorda i samband med beslut om detaljplan. De skyddsåtgärder som krävs för att göra ett område lämpligt för en viss markanvändning ska som grundregel vara på plats när planen antas, och i vissa fall kan planen innehålla villkor om att en viss skyddsåtgärd ska ha vidtagits innan lov eller startbesked ges. Skyddsåtgärder som vallar eller portar m.m. kräver ofta lång planeringstid och förutsätter tillståndsprocesser som kan bli utdragna. I vissa fall behövs inte skydden förrän havet når nivåer som förväntas inträffa om 50 – 60 år. I andra fall behöver kommuner ha ett adaptivt förhållningssätt, dvs. planera för ett skydd som i efterhand kan förstärkas eller förhöjas allteftersom klimatet förändras. För att ha ett adaptivt förhållningssätt behövs en bedömning i detaljplanen om sannolikheten för en översvämningsrisk. Kommunen behöver också utreda och visa att skydden är genomförbara ur ett tekniskt, ekonomiskt och juridiskt perspektiv. Vidare bör avsikten att uppföra sådana skydd även komma till uttryck i kommunens översiktsplan, vilket skulle ge stöd till en fortsatt hantering av frågan i PBL-processen. Rapporten har föredragits inom Regeringskansliet.

Interpellation

I en interpellationsdebatt den 17 oktober 2017 (ip. 2017/18:2) anförde dåvarande miljöminister Karolina Skog bl.a. följande gällande strandfodring. Frågor om problemen med stigande havsnivåer och ökat tryck som kommer med klimatförändringarna måste tas på allvar och diskuteras mellan de politiska partierna. Som utgångspunkt ansvarar kommunerna för åtgärder med anledning av stranderosion. Staten bör dock ta ett visst ansvar eller delansvar för klimatanpassningsåtgärder som är för stora för en enskild kommun att mäta med eller som ligger utanför en kommuns påverkan. Formerna och gränserna för statens ansvar behöver diskuteras mellan partierna för att nå en blocköverskridande överenskommelse om en tydlig ansvarsfördelning. Utöver en tydlig ansvarsfördelning behöver frågan om vilka metoder som kan användas vid stranderosion utredas och diskuteras. Strandfodring är en sådan metod, men det finns också flera andra metoder.

Tidigare riksdagsbehandling

Motionsyrkanden om åtgärder mot stranderosion har avstyrkts av utskottet vid flera tidigare tillfällen, senast under våren 2018 (bet. 2017/18:CU31). Utskottet var då av uppfattningen att stranderosion är ett stort problem i vissa delar av landet, bl.a. i Skåne. Utskottet konstaterade att det pågick flera utrednings- och forskningsprojekt som rör denna fråga, bl.a. vid SGI med fokus på åtgärder mot stranderosion. Dessutom förutsatte utskottet att regeringen noga följer frågan om stranderosion och tar initiativ till lämpliga åtgärder vid behov. Mot denna bakgrund ansåg utskottet att det inte fanns skäl för ett tillkännagivande. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare har uttalat är stranderosion ett stort problem i vissa delar av landet, och det är därför viktigt att det vidtas åtgärder på området. Som framgår pågår ett omfattande utrednings- och forskningsarbete med de frågor som aktualiseras på grund av stranderosion. SGU och andra myndigheter med ansvar på området bedriver ett aktivt arbete för att identifiera områden som är utsatta för stranderosion, och det har bl.a. lämnats förslag om att utvinna grus och sand från havsbotten som kan återföras till stränderna. Boverket har också lämnat en vägledning i fråga om hur kommunerna kan utforma sina planer så att de ger utrymme för att planera för ett skydd som i efterhand kan anpassas och förändras allteftersom klimatet förändras. Vidare pågår som nämnts ett arbete med att ta fram havsplaner.

Utskottet förutsätter att regeringen fortsätter att bedriva ett aktivt arbete på området med inriktningen på att lösa problem som tas upp i motionerna och finner därmed inte anledning att föregripa det pågående arbetet genom något initiativ från riksdagens sida. Motionsyrkandena bör därför avslås.

Reservationer

1. Riksintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (M, KD)

av Larry Söder (KD), Mats Green (M), Lars Beckman (M), David Josefsson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2018/19:2573 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12,

2018/19:2574 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12,

2018/19:2590 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 30,

2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkandena 15, 16, 22 och 24 samt

2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkandena 30 och 31 samt

bifaller delvis motionerna

2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 10,

2018/19:2161 av Saila Quicklund (M),

2018/19:2428 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 3 samt

2018/19:2590 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkande 29.

Ställningstagande

Ett riksintresse är ett geografiskt område som har utpekats som skyddsvärt för att det innehåller nationellt viktiga värden och kvaliteter. Riksintressen kan pekas ut av många myndigheter, och när ett område har utpekats som riksintresse går det inte att ändra på detta. Det har enligt vår mening skett en inflation i antalet riksintresseområden och omfattningen av dem samtidigt som bostadsbyggandet är dyrt och krångligt, och det byggs alldeles för få bostäder. Antalet utpekade riksintesseområden har dessutom kraftigt ökat på ytor som i stället hade kunnat användas för att bygga bostäder. Detta system är inte förenligt med samhällsutvecklingen och ett samhälle i ständig förändring. Riksintressesystemet är därmed otympligt, föråldrat och försvarar bostadsbyggandet.

Systemet med riksintressen har också fått kritik från bl.a. Riksrevisionen i granskningsrapporten Statens hantering av riksintressen (RiR 2013:21). I rapporten konstateras att statens hantering av riksintressen försvarar för kommunerna planeringen av nya bostäder. Bland annat anger 60 procent av kommunerna med bostadsbrist att statens hantering av riksintressen har hindrat nya bostäder minst en gång de senaste tre åren.

De förslag som Riksstintresseutredningen redovisar i betänkandet Planering och beslut för hållbar utveckling – Miljöbalkens hushållningsbestämmelser (SOU 2015:99), som bl.a. innebär att det ska införas fler nivåer av intressen som ska beaktas vid samhällsplanering, löser enligt vår mening inte problemet att riksstintressen hindrar bostadsbyggande. Vi anser att det finns behov av såväl författningsändringar som ett helhetsgrepp vid tillämpningen för att åtgärda de brister som uppstått och som beror på att berörda myndigheter saknar korrekt informations- eller kunskapsunderlag när de hanterar frågor om riksstintressen. Till en början bör det vara regeringen eller en expertgrupp under regeringen som pekar ut riksstintressen. Dessutom bör antalet riksstintressen minska och de krav som ställs för att ett område ska pekas ut som riksstintresse klargöras. Riksstintressesystemet bör vägas mot bostadsintresset som även bör ges status som ett riksstintresse. På så sätt får bostadsbyggandet en tydligare prioritet vid avvägningen mellan intresset av att bygga bostäder och andra riksstintressen. Vi anser också att det bör i större utsträckning vara möjligt att ompröva och upphäva tidigare riksstintresseklassificeringar. En sådan omprövning skulle exempelvis kunna ske när en kommun antar en översiktsplan. Vidare bör skyddet för vissa riksstintressen, t.ex. kulturmiljö och friluftsliv, begränsas.

Det är enligt vår mening anmärkningsvärt att regeringen ännu inte vidtagit de åtgärder som behövs för att arbeta fram nödvändiga lagändringar. Regeringen bör skyndsamt återkomma med ett förslag till omarbetade bestämmelser om riksstintressen där behovet av bostäder ges högre prioritet än i dag. Regeringen bör också vidta åtgärder för att berörda myndigheter ska ha ett fullgott underlag för sin tillämpning av bestämmelserna.

Det ovan anförda bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

2. Riksstintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD) och Angelica Lundberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anføres i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 10,
bifaller delvis motionerna
2018/19:2161 av Saila Quicklund (M),
2018/19:2428 av Ola Johansson m.fl. (C) yrkandena 1 och 3,
2018/19:2573 av Josefin Malmqvist m.fl. (M) yrkande 12,
2018/19:2574 av Kristina Axén Olin m.fl. (M) yrkande 12,

2018/19:2590 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 29 och 30,
2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkandena 15, 16 och 22 samt
2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkandena 30 och 31 samt
avslår motion
2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 24.

Ställningstagande

Enligt Riksintresseutredningen består 46 procent av landets areal av områden som är av riksintresse. Dessa riksintressen medför onödiga inskränkningar för användningen av mark- och vattenområden. Trots detta har Riksintresseutredningen föreslagit att antalet skyddade områden ska utökas genom förslaget om att införa områden av allmänt intresse vid sidan av dagens system om skyddade väsentliga allmänna intressen. Med hänsyn till det stora behovet av ändamålsenliga bestämmelser för hushållning med mark- och vattenområden finns det enligt vår mening inte behov av att peka ut ytterligare områden som skyddsvärda. Vi konstaterar att utredningens förslag får kritik av Boverket i rapporten Slutredovisning av uppdrag angående tillämpningen av miljöbalkens bestämmelser om riksintressen (2017:5).

Vi anser att områden av riksintresse bör begränsas både till antal och till omfattning. Dessutom bör utpekandet av områden av riksintresse ske efter en dialog mellan berörda kommuner, och först efter det att behovet av att utpeka ett område som ett riksintresse har avvägts i det aktuella kommunala plansystemet. Detta skulle enligt vår mening medföra att riksintressesystemet begränsas till förmån för kommunal och regional självbestämmanderätt. Det är regeringens uppgift att vidta nödvändiga åtgärder som säkerställer att systemet begränsas och förändras i enlighet med våra förslag. Detta bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

3. Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark, punkt 2 (M)

av Mats Green (M), Lars Beckman (M), David Josefsson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2018/19:1287 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 5 och
2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 i denna del och
avslår motionerna
2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 20,

2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 12 och
2018/19:2500 av Kristina Yngwe (C).

Ställningstagande

Enligt miljöbalken är jordbruket ett nationellt intresse och det ska hushållas med jordbruksmark. Det finns samtidigt ett intresse och ett behov av att bygga i områden med brukningsvärd jordbruksmark. Lagstiftningen är dock mycket restriktiv när det gäller att tillåta bebyggelse på sådan mark, vilket får stora och orimliga konsekvenser. Vi anser att småskaligt byggande på landsbygden bör främjas så att t.ex. den som vill bygga ett hus åt sina barn i nära anslutning till sitt eget hus kan få tillåtelse att göra det. Vi anser dessutom att det inte är rimligt att förbjuda husbyggen på sådan mark, om det står klart att marken är mindre betydelsefull ur livsmedelsproduktionshänseende. Det får bli en uppgift för regeringen att ta nödvändiga initiativ för att få till stånd en sådan förändring.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

4. Skyddet av brukningsvärd jordbruksmark, punkt 2 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD) och Angelica Lundberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförts i reservationen och tillkänner detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2018/19:1287 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 5,
2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 12 och
2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 i denna del och
bifaller delvis motionerna
2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 20 och
2018/19:2500 av Kristina Yngwe (C).

Ställningstagande

Sverige har i dag allvarliga problem med en sjunkande självförsörjning av livsmedel. Detta är en trend som måste brytas. Svensk åkermark försvinner successivt till förmån för vägar, köpcentrum och förtätningar. Det är naturligtvis sunt att städer och byar utvecklas, men bebyggd åkermark är svår att återställa och bebyggelse skulle ofta kunna uppföras på annan mark än högklassig åkermark. I Danmark klassas åkermarken som riksintresse, och i

Norge finns en nationell målsättning att spara åkermarken. Sverige bör i detta avseende ta efter våra nordiska grannar. Regeringen bör mot denna bakgrund ta fram en strategi för en långsiktigt hållbar användning av åkermark och återkomma till riksdagen med förslag om att särskilt värdefull åkermark ska klassas som riksintresse. Utgångspunkten bör därmed vara ett starkt skydd för högklassig åkermark. Samtidigt bör dock begränsad bebyggelse på egen mark vara tillåten. Den nuvarande utformningen skapar nämligen onödiga hinder för de markägare som vill bygga på egen mark. Den översyn som bör genomföras bör därför syfta till att bestämmelsen om skydd för åkermark blir utformad på ett sådant sätt att man gör ett undantag för de markägare som vill bygga på egen mark. Det får bli regeringens uppgift att utarbeta de lagförslag som krävs och återkomma till riksdagen.

Det som ovan anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

5. Skyddet av bruksvärd jordbruksmark, punkt 2 (V)

av Jon Thorbjörnson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 20,
bifaller delvis motionerna

2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 12 och

2018/19:2500 av Kristina Yngwe (C) samt
avslår motionerna

2018/19:1287 av Staffan Eklöf m.fl. (SD) yrkande 5 och

2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 i denna del.

Ställningstagande

Åkermarksarealen minskar och samtidigt ökar exploateringen av jordbruksmark i Sverige. Denna utveckling är mycket bekymmersam enligt min mening, bl.a. eftersom Sverige behöver öka självförsörjningsgraden av livsmedel. Naturvårdsverket har dessutom konstaterat att Sverige inte kommer att kunna nå miljö kvalitetsmålet Ett rikt odlingslandskap och att förutsättningarna för att långsiktigt bevara jordbruksmarkens produktionsförmåga är otillräckliga.

För att minska exploateringen av bruksvärd jordbruksmark behöver regeringen lämna förslag till en nationell målsättning för att bevara sådan mark. Vi behöver även främja åtgärder som stärker den biologiska

mångfalden, minska användningen av bekämpningsmedel och arbeta fram nya nationella styrmedel som bidrar till att minska den pågående exploateringen av bruksvärd jordbruksmark.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

6. Skyddet av vattenområden m.m., punkt 3 (V)

av Jon Thorbjörnson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V) yrkande 22 och
2018/19:2152 av Betty Malmberg (M) yrkande 2,
bifaller delvis motionerna
2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 1,
2018/19:2152 av Betty Malmberg (M) yrkandena 1 och 3,
2018/19:2255 av Jan Björklund m.fl. (L) yrkandena 21.2 och 22 samt
2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP) yrkande 1 och
avslår motion
2018/19:1612 av Hans Ekström m.fl. (S).

Ställningstagande

Den svenska dricksvattenförsörjningen är ett av de mest kritiska försörjningssystemen. Dricksvattenutredningen konstaterar i slutbetänkandet En trygg dricksvattenförsörjning – bakgrund och överväganden (SOU 2016:32) att de pågående klimatförändringarna har påverkat vattendrag och vattentäcker, bl.a. genom ökade föroreningar. Dessa klimatförändringar kan även påverka tillgången och kvaliteten på grundvattnet, vilket bl.a. kan leda till vattenbrist. Vattenbristen var också mycket påtaglig på flera håll i landet under sommaren 2017.

Rikssintresseutredningen har i slutbetänkandet Planering och beslut för hållbar utveckling – miljöbalkens hushållningsbestämmelser (SOU 2015:99) bl.a. föreslagit att de nuvarande allmänna intressena enligt miljöbalken ska bli väsentliga allmänna intressen och kompletteras med klimatanpassningsåtgärder och dricksvattenförsörjningen. Vidare föreslår utredningen att grundvattenförekomst ska bli ett nytt riksintresse. Jag instämmer i utredningens bedömning att grundvattenförekomst bör bli klassat som ett riksintresse. Jag anser vidare, och till skillnad från Rikssintresseutredningen, att även dricksvattenförsörjningen bör vara ett riksintresse. Vättern är en av

Sveriges viktigaste reserver av rent vatten. Ändå är Vättern utsatt för en rad miljöhot som gruvbrytning och pågående skjutövningar som kan påverka den långsiktiga tillgången till rent vatten. En klassning av dricksvattenförsörjningen som riksintresse skulle stärka skyddet för vattnet i bl.a. Vättern. Regeringen bör snarast återkomma med förslag till utvidgning av vad som är riksintressen på dessa två punkter.

Vad som ovan angetts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

7. Tillstånd för vattenverksamhet, punkt 4 (M, C, KD)

av Larry Söder (KD), Mats Green (M), Ola Johansson (C), Lars Beckman (M), David Josefsson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:1725 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

bifaller delvis motionerna

2018/19:2426 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 28 och

2018/19:2924 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 9 och

avslår motionerna

2018/19:299 av Angelika Bengtsson (SD),

2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 2,

2018/19:1125 av Sten Bergheden (M),

2018/19:1281 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 14,

2018/19:1333 av Cecilia Widegren (M) yrkande 4,

2018/19:2315 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 15 och

2018/19:2411 av Anders Åkesson och Lars Thomsson (båda C).

Ställningstagande

Vi instämmer inledningsvis i majoritetens bedömning att motionerna 2018/19:299 (SD), 2018/19:701 (S) yrkande 2, 2018/19:1125 (M), 2018/19:1281 (SD) yrkande 14, 2018/19:1333 (M) yrkande 4, 2018/19:2315 (MP) yrkande 15 och 2018/19:2411 (C) bör avslås med de skäl som anförts. Vad gäller övriga motionsyrkanden vill vi anföra följande.

De småskaliga vattenkraftverken har varit och är en stor tillgång för Sverige, bl.a. genom att de bidrar till arbete och utveckling i hela landet. De bidrar även till elproduktion och har skapat unika kulturmiljöer. Genom propositionen Vattenmiljö och vattenkraft (2017/18:243) och den energiöverenskommelse som låg till grund för propositionen löstes flera av de

frågor som var angelägna för att understryka vikten av småskalig vattenkraft för Sverige. Det är nu viktigt att tillämpningen av regleringen fungerar på ett välavvägt sätt och att ägarna till de småskaliga vattenkraftverken kan känna sig trygga och stolta över hur viktig deras kraftproduktion är för landet och för landsbygden. Enligt vår mening bör samtliga bedömningar som rör det nya regelverket ha som utgångspunkt att även småskalig vattenkraft kan vara samhällsnyttig verksamhet.

Vi vill vidare understryka att den kommande uppföljningen och kontrollstationen som ska inledas 18 månader efter det att bestämmelserna om omprövning för moderna miljövillkor har trätt i kraft är mycket angelägna. I samband med detta kommer regeringen att ge berörda myndigheter i uppdrag att dels ta fram en vägledning för hur en miljöanpassning av vattenkraften kan ske på ett kostnadseffektivt sätt i förhållande till eftersträvad miljönytta, dels utveckla sitt vägledande material vad gäller bedömningsgrunder om vad som kan anses vara samhällsnyttig verksamhet. Vi utgår ifrån att det efter en sådan uppföljning finns utrymme för eventuella lagändringar, om det vid uppföljningen skulle framkomma behov av sådana ändringar. Enligt vår mening bör det även framhållas att en utgångspunkt för det vägledande materialet bör vara att småskalig vattenkraft ska kunna bedömas som samhällsnyttig verksamhet. Regeringen bör således verka för att vikten av småskalig vattenkraft understryks på det sätt vi har angett.

Det finns vidare behov av att se över andra delar av lagstiftningen om tillstånd för vattenverksamheter som inte producerar vattenkraftsel. Vi anser att regelverket för all ny tillståndsprövning och vattenförvaltning, bl.a. vad gäller markavvattning och dammar som inte producerar vattenkraftsel, bör vara flexibelt och att samtliga regler bör förenklas och göras mer överskådliga. Enligt vår mening bör de principer som varit vägledande för lagändringarna om vattenverksamheter med kraftproduktion även tillämpas för sådana övriga vattenverksamheter. Genom ett flexibelt regelverk kan småskaliga vattenkraftsutövare lägga sina resurser på effektiva miljöförbättrande åtgärder i stället för på administrativa kostnader för tillståndsprövningen. Regelverket skulle då dessutom i större utsträckning respektera äganderätten. Vi yrkar därmed bifall till motion 2018/19:1725 (M) yrkande 1.

Vad som ovan anförts bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

8. Tillstånd för vattenverksamhet, punkt 4 (SD)

av Mikael Eskilanderesson (SD), Roger Hedlund (SD) och Angelica Lundberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:1281 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 14,

bifaller delvis motion

2018/19:2411 av Anders Åkesson och Lars Thomsson (båda C) och avslår motionerna

2018/19:299 av Angelika Bengtsson (SD),

2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 2,

2018/19:1125 av Sten Bergheden (M),

2018/19:1333 av Cecilia Widegren (M) yrkande 4,

2018/19:1725 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,

2018/19:2315 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 15,

2018/19:2426 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 28 och

2018/19:2924 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 9.

Ställningstagande

Vi instämmer inledningsvis i majoritetens bedömning att motionerna 2018/19:299 (SD), 2018/19:701 (S) yrkande 2, 2018/19:1125 (M), 2018/19:1333 (M) yrkande 4, 2018/19:1725 (M) yrkande 1, 2018/19:2315 (MP) yrkande 15, 2018/19:2426 (C) yrkande 28 och 2018/19:2924 (L) yrkande 9 bör avslås med de skäl som anförts. Vad gäller övriga motionsförslag vill vi anföra följande.

Markavvattning i form av dikning i skogsmark är i vissa fall ett effektivt sätt att öka produktionen och minska risken för översvämningar. Dikning är dock förbjuden, bl.a. i hela södra Sverige, om inte länsstyrelsen ger dispens. Detta förbud hindrar markägare att ta till vara de positiva effekter som dikning kan ha. Regelverket behöver därför ses över och förenklas. Målsättningen för en sådan översyn bör vara att bibehålla och att öka produktionen, att åstadkomma god miljöhänsyn och att minska översvämningrisker. Det är upp till regeringen att ta nödvändiga initiativ i detta avseende. Vi yrkar därmed bifall till motion 2018/19:1281 (SD) yrkande 14.

Det ovan anförda bör riksdagen ställa sig bakom och tillkännage för regeringen.

9. Tillstånd för vattenverksamhet, punkt 4 (L)

av Juno Blom (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2018/19:2924 av Arman Teimouri m.fl. (L) yrkande 9,
bifaller delvis motion
2018/19:2426 av Kristina Yngwe m.fl. (C) yrkande 28 och
avslår motionerna
2018/19:299 av Angelika Bengtsson (SD),
2018/19:701 av Peter Persson (S) yrkande 2,
2018/19:1125 av Sten Bergheden (M),
2018/19:1281 av Mats Nordberg m.fl. (SD) yrkande 14,
2018/19:1333 av Cecilia Widegren (M) yrkande 4,
2018/19:1725 av Sten Bergheden (M) yrkande 1,
2018/19:2315 av Maria Gardfjell m.fl. (MP) yrkande 15 och
2018/19:2411 av Anders Åkesson och Lars Thomsson (båda C).

Ställningstagande

Inledningsvis instämmer jag i de skäl som majoriteten har anfört för att avslå motionerna 2018/19:299 (SD), 2018/19:701 (S) yrkande 2, 2018/19:1125 (M), 2018/19:1281 (SD) yrkande 14, 2018/19:1333 (M) yrkande 4, 2018/19:1725 (M) yrkande 1, 2018/19:2315 (MP) yrkande 15 och 2018/19:2411 (C). Vad gäller övriga motionsförslag vill jag anföra följande.

Vattenkraften är mycket viktig för svensk energiförsörjning. Den ska enligt min mening utvecklas genom effektiviseringar som inte skadar miljön ytterligare, samtidigt som outbyggda vattendrag inte får exploateras. Jag anser därmed att det bör ställas krav på effektiva miljöåtgärder men kostnaderna för dessa bör vara rimliga i proportion till åtgärderna. Vattenkraftverken ska också leva upp till dagens miljöregler genom moderna miljötillstånd. Åtgärder för att miljöanpassa vattenkraften bör dock ske successivt och insatser bör prioriteras där störst potential finns för att med relativt begränsade åtgärder uppnå stor miljönytta. Målet är att alla vattenverksamheter har tillstånd enligt miljöbalken, men storskalig och småskalig vattenkraft kan inte prövas efter samma mall.

Jag anser att de lagändringarna som genomfördes genom propositionen Vattenmiljö och vattenkraft (prop. 2017/18:243) medförde bättre förutsättningar för flexibla tillståndprocesser som är anpassade för småskalig vattenverksamhet. De nya reglerna ställer även befogade krav på vattenverksamheter för kraftproduktion. Kraven förenar dessutom de behov av miljöåtgärder som finns och ställer dem i rimlig proportion till en långsiktig lönsamhet för vattenkraften och en ökad produktion av förnybar el. De medför även ett skydd för en utveckling av infrastrukturen. Enligt min uppfattning behöver dock regelverket för alla nya tillståndsprövningar vara flexibelt och effektivt så att fokus kan läggas på konkreta åtgärder i verksamheten i stället för på långdragna processer. Detta innebär att bl.a. regelverket för dammar som inte producerar vattenkraftsel, och vandringshinder i sådana dammar

behöver ses över. Genom ett flexibelt regelverk kan småskaliga vattenkraftsutövare lägga sina resurser på effektiva miljöförbättrande åtgärder i stället för på administrativa kostnader för tillståndsprovningen. Det får bli regeringens uppgift att ta nödvändiga initiativ för att all tillståndsreglering för vattenverksamheter överensstämmer med det sagda. Därmed yrkar jag bifall till motion 2018/19:2924 (L) yrkande 9.

Det ovan anförda ska riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

10. Allmänna vattentjänster, punkt 5 (M, KD)

av Larry Söder (KD), Mats Green (M), Lars Beckman (M), David Josefsson (M) och Maria Stockhaus (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 34 och 35,

2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 i denna del och

2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 21 och avslår motion

2018/19:1120 av Roger Hedlund m.fl. (SD) yrkande 30.

Ställningstagande

Lagen (2006:412) om allmänna vattentjänster (vattentjänstlagen) reglerar vattenförsörjning, frågor som rör avlopp samt de rättigheter och skyldigheter som kommunen och fastighetsägarna har. Ansvaret för att ordna vattentjänster ligger på kommunen. Dessvärre ställer den nuvarande utformningen av lagen krav på kommunalt huvudmannskap för va-anläggningar redan när det enbart finns ett fåtal bostadshus i ett område. Detta leder bl.a. till att kommuner avstår från att förnya och modernisera bostadsområden eller att kommunen kräver kommunalt huvudmannskap, vilket innebär ökade kostnader för enskilda fastighetsägare. I båda dessa fall får lagen kännbara konsekvenser och försvårar för bostadsbyggandet. Regelverket medför även svårighet för enskilda att åtgärda brister i befintliga icke godkända avlopp.

Förutsättningar för bostadsbyggandet påverkas även av att de lagar som reglerar va-frågor inte fullt ut harmonierar med varandra. Vi anser att det därför finns behov av att se över lagstiftningen. En sådan översyn bör bl.a. syfta till att göra lagen mer flexibel så att även enskilda aktörer, som t.ex. samfällighetsföreningar, kan få delta i drift och investeringar av va-ledningar och anläggningar. Översynen bör också innebära att kommunalt va-ansvar

krävs i mindre utsträckning och att regleringen av va-avgifter utreds. Vidare bör det förslag som utredningen Väger till hållbara vattentjänster (SOU 2018:34) lämnade om tillägg i 6 § lagen om allmänna vattentjänster genomföras. Förslaget innebär att det ges större möjligheter att välja en annan lösning än en kommunal va-anläggning för att uppnå ett gott skydd för hälsa och miljön, t.ex. genom att enskilda på frivillig väg inrättar och driver en gemensam anläggning.

Vad som ovan anförts om att regeringen bör återkomma med förslag till lagändringar i olika avseenden bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

11. Allmänna vattentjänster, punkt 5 (SD)

av Mikael Eskilander (SD), Roger Hedlund (SD) och Angelica Lundberg (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkänner detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2018/19:1120 av Roger Hedlund m.fl. (SD) yrkande 30 och avslår motionerna

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD) yrkandena 34 och 35,

2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M) yrkande 4 i denna del och

2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD) yrkande 21.

Ställningstagande

Kommunala vatten- och avloppsplaner (va-planer) är viktiga för en långsiktig planering för kommuners utbyggnad och framväxt. En långsiktig va-plan bidrar också till förutsebarhet för enskilda fastighetsägare och tydliggör vem som har ansvar för vilka åtgärder inom olika geografiska områden i en kommun. Regeringen behöver utreda om en va-plan ska vara obligatorisk och om ett sådant krav ska införas i plan- och bygglagen (2010:900). Regeringen bör därför utreda förutsättningar och föreslå de åtgärder som bidrar till att kommunala va-planer tas fram.

Det ovan anförda bör riksdagen ställa sig bakom och tillkänna för regeringen.

Särskilda yttranden

1. Riksintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (C)

Ola Johansson (C) anför:

Vi behöver bygga mer bostäder i Sverige och för att göra detta behöver vi bl.a. hantera bristen på byggbar mark. En av de faktorer som påverkar bristen på sådan mark är riksintressesystemet. Jag anser därför att vi behöver se över riksintressena så att de blir tydligt definierade. Enligt min mening bör riksintressena även vara färre till antalet och uppta en mindre yta. Det bör också vara möjligt att väga andra intressen – som bostadsbyggande – mot de värden som riksintressena ska skydda. En sådan avvägning bör även göras varje gång ett riksintresseområde inrättas.

Enligt en överenskommelse med 73 punkter mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet) ska bl.a. en översyn göras av riksintressena. Med hänsyn till januariavtalet avstår jag för närvarande från att ge uttryck för en avvikande uppfattning i en reservation till förmån för motion 2018/19:2428 (C) yrkande 1 och 3. Centerpartiet kommer i de kommande diskussionerna, inom ramen för avtalet, att verka för att riksintressesystemet förändras på det sätt jag här har redogjort för och att andelen byggbar mark ökar.

2. Riksintressen och behovet av bostäder, punkt 1 (L)

Juno Blom (L) anför:

Riksintressesystemet har en viktig funktion men behöver ses över för att skapa bättre förutsättningar för bostadsbyggandet. Enligt min mening bör en översyn bl.a. medföra att bedömningen av vad som utgör ett område av riksintresse sker efter en samlad process. Jag anser också att systemet bör innehålla mekanismer för återkommande prövningar av behovet att klassa ett område som riksintresse. Vidare bör behovet av byggbar mark lämplig för bostadsförsörjning vid bostadsbrist klassas som ett eget riksintresse.

I januari 2019 träffades en överenskommelse med 73 punkter mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet). Enligt januariavtalet ska bl.a. göras en översyn av riksintressena. Med hänsyn till januariavtalet avstår jag för närvarande från att ge uttryck för en avvikande uppfattning i en reservation till förmån för motion 2018/19:2590 (L) yrkande 29 och 30. Jag kommer dock att noggrant att följa upp det pågående arbetet och de förslag som regeringen lämnar för att säkerställa att avtalet genomförs i denna del.

3. Skyddet av vattenområden m.m., punkt 3 (L)

Juno Blom (L) anför:

Miljösituationen i våra hav och vattendrag är kritisk på grund av utsläpp, övergödning och exploatering. Jag anser att detta är förödande eftersom haven är jordens lungor och skafferi. Det är enligt min mening angeläget att det vidtas åtgärder som minskar utsläpp i hav och vattendrag eftersom vi behöver säkra dricksvattenförsörjningen. Härutöver behövs åtgärder som säkerställer ett godtagbart skydd för yt- och grundvattentäkter.

I januari 2019 träffades en överenskommelse med 73 punkter mellan Socialdemokraterna, Centerpartiet, Liberalerna och Miljöpartiet de gröna (januariavtalet). Enligt januariavtalet ska bl.a. göras en översyn av riksintressena. Med hänsyn till att januariavtalet omfattar frågor som rör dricksvattenförsörjningen och kan komma att även avse åtgärder som skyddar yt- och grundvattentäkter, avstår jag för närvarande från att ge uttryck för en avvikande uppfattning i en reservation till förmån för motion 2018/19:2255 (L) yrkande 21.2 och 22. Jag kommer dock att noggrant följa upp det pågående arbetet och de förslag som regeringen lämnar för att säkerställa att januariavtalet genomförs på ett godtagbart sätt i denna del.

BILAGA

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2018/19

2018/19:299 av Angelika Bengtsson (SD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om utbyggnad av fisktrappor vid vattenkraftverk och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:669 av Elin Segerlind m.fl. (V):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, för att minska exploatering av åkermark, bör återkomma med ett förslag till nationell målsättning för bevarande av bördig åkermark och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma med förslag på lagstiftning i miljöbalken som gör att grund- och ytvattenförekomster av stor betydelse för dricksvattenförsörjningen kan bli klassade som riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:701 av Peter Persson (S):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att klassificera Vättern som ett riksintresse och om att ge sjön ett starkare skydd och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att lösa Vätterns vattenreglering och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:740 av Per-Arne Håkansson m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna för fortsatt klimatpolitisk samverkan på länsnivå för att motverka stranderosionen i Skåne och Halland och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1120 av Roger Hedlund m.fl. (SD):

30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för kommunala vatten- och avloppspanor och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1125 av Sten Bergheden (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att underlätta och förenkla tillståndsgivningen för att bygga

vatten- och branddammar i syfte att stärka vår brandberedskap och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1281 av Mats Nordberg m.fl. (SD):

14. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regelverket kring dikning bör förenklas och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1287 av Staffan Eklöf m.fl. (SD):

5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en översyn av reglerna för exploatering av jordbruksmark och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1293 av Mats Nordberg m.fl. (SD):

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att miljöbalkens riksintressen bör begränsas till antal och omfattning och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ta fram en strategi för en långsiktigt hållbar användning av åkermark där särskilt värdefull åkermark ska kunna skyddas och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1333 av Cecilia Widegren (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se till att regeringens förlängda myndigheter, länsstyrelserna, agerar på ett likvärdigt sätt oavsett beslutsområde, men inte minst gällande äganderätten, och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1612 av Hans Ekström m.fl. (S):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Mälaren och andra viktiga vattentäkter måste skyddas för dricksvattenförsörjningen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:1725 av Sten Bergheden (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att all bedömning av småskalig vattenkraftsverksamhet måste utgå från att de småskaliga vattenkraftverken är samhällsviktiga verksamheter, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2079 av Anders Hansson m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheterna att göra stranderosion orsakad av havet till en statlig angelägenhet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av regelverken för strandfodring i syfte att minska antalet involverade instanser och renodla hanteringen, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga en översyn av statens krav på ersättning från kommuner som återför sand från havet till sina erosionsdrabbade stränder genom strandfodring, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2018/19:2152 av Betty Malmberg (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att långsiktigt säkra tillgången på dricksvatten av god kvalitet och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att viktiga dricksvattentäkter, vare sig de utgörs av grundvatten eller ytvatten, ska kunna pekas ut som riksintresse och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Vättern bör utnämnas till riksintresse för dricksvattenförsörjning samt att detta ska väga tyngst av sjöns olika riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2161 av Saila Quicklund (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa och bättre precisera riksintressenas areal och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2255 av Jan Björklund m.fl. (L):

- 21.2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska utsläppen i sjöar och vattendrag och om skydd av grundvattentäkter och tillkännager detta för regeringen.

Förslaget behandlas i den del som avser tkg om skydd av grundvattentäkter.

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skydd av ytvattentäkter och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2310 av Emma Hult m.fl. (MP):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skydda Vätterns vatten genom ett överordnat riksintresse och se till att krav på tillräckliga vattenskyddsområden införs och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2315 av Maria Gardfjell m.fl. (MP):

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att de orörda älvorna och vattendragen ska bevaras och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2411 av Anders Åkesson och Lars Thomsson (båda C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att skyndsamt anpassa regelverket, bl.a. avseende inriktningen på markavvattning, så att den akuta problematiken med torka och vattenbrist kan hanteras snarast och senast inom den aviserade propositionen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2426 av Kristina Yngwe m.fl. (C):

28. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vattenförvaltningen bör utvecklas för att förena äganderätt och kulturmiljöhänsyn genom effektiva miljöåtgärder och skydd av värdefull natur och arter med rimliga kostnader för enskilda och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2428 av Ola Johansson m.fl. (C):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att riksintressen bör definieras tydligare och uppta mindre yta så att de inte onödigtvis hindrar tillkomsten av fler bostäder och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om proportionalitet i bedömningen av bostadsbyggande på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2500 av Kristina Yngwe (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka skyddet för åkermarken och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2573 av Josefin Malmqvist m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om färre och tydligare definierade riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2574 av Kristina Axén Olin m.fl. (M):

12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om färre och tydligare definierade riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2590 av Jan Björklund m.fl. (L):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om riksintressen och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om byggbar mark lämplig för bostadsförsörjning som riksintresse och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2726 av Kjell-Arne Ottosson m.fl. (KD):

34. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kommuner inte ska vara tvingade att ta över va-ansvaret i samlad bebyggelse och tillkännager detta för regeringen.
35. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om samverkan mellan fastighetsägare som alternativ på landsbygden och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2831 av Mats Green m.fl. (M):

4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över lagstiftningen om byggande på jordbruksmark och reglerna för vattentjänster och avlopp för att underlätta byggande och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen, eller en expertgrupp under regeringen, ska ansvara för att utpeka riksintressen och tillkännager detta för regeringen.
16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att antalet riksintressen ska minska och att riksintressen ska vara tydligare definierade och tillkännager detta för regeringen.
22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att genomföra en större översyn av miljöbalken för att utreda möjligheter att främja ökat byggande och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att Boverket bör ges större möjligheter att tillåta undantag från gällande regelverk utifrån att bostadsbyggande borde ses som ett nationellt allmänintresse och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2914 av Larry Söder m.fl. (KD):

21. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att förändra vattenlagstiftningen så att kommunal va-lösning inte ska vara ett krav om inte en majoritet av en bebyggelses befolkning kräver det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ange bostadsintresset som ett likvärdigt intresse utöver övriga riksintressen och tillkännager detta för regeringen.

31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ompröva och möjliggöra upphävande av riksintresseklassificeringar och tillkännager detta för regeringen.

2018/19:2924 av Arman Teimouri m.fl. (L):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av svensk vattenkraft som samtidigt ska leva upp till dagens miljöregler, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.